

No. 7

HAZİRAN—AĞUSTOS

İKİNCİ YIL

1932

Büyük Şark

Tevzi ve Müracaat Yeri : Beyoğlu, Nuruza Sokağı No. 25
BÜYÜK ŞARK Neşriyat Dairesi

Yalnız Türk Yükseltme Cemiyeti azasına mahsus el yazılarını
ihtiva eder.

İSTANBUL

İçindekiler

		<u>Sahifa</u>
Mas.: luk Nedir?	M. C. (Vf.:)	1
İçtimai vazifemiz ne olmalı	Kâzım Nami (Sb.:)	8
George Washington B.:	K. N.	12
Mas.: luk tarihine bir nazar.	Hazım Atıf (Nc.:)	16
Wolfgang Goethe K.:	Emin Sait (Gç.:)	18
Goethes Lyrik	G.H.Rensonet(St.:)	27
Goethe (Fransızca)	Goemans (St.:)	33
Mas.: Konvan ve Kon- greleri ve A. M. I	M. Ali Haşmet	38
Mas.: Şuunu	Ht.	48

Küçük İlanlar:

Le Symbolisme

16 Rue Ernest - Renan - Paris. Pour l'abonnement (25 fr. par an) s'adresser au F.: Ed. Lebet, P. O. Box 44, Istanbul

LEYLİ

NEHARİ

Şişli Terakki Lisesi

Müdürü : Mehmet Ali Haşmet B.:

Resmî mekteplere muadil olduğu Mf. Vekâletince tasdik edilmiş, 50 kişiden mürekkep bir maarif encümeninin himayesine mazhar, hiçbir maddî mefaat ve ticaret gayesi takip etmeyen bir hususî mekteptir.

Ana - İlk - Orta - Lise sınıfları, Fransızca - Almanca - İngilizce kursları, ayrı ayrı binalarda **Kız ve Erkek** talebeye mahsus leylî teşkilâtı mevcuttur. Müdüriyet, Nişantaşında Şakayık - Akkavak caddesinde Halit Rifat Pş. konağındadır. Hergün saat 10-17 de talebe kayıt edilir.

Tel. B. 2517.

Büyük Şark

MAS.: LUK NEDİR?.. MAS.: KİMDİR? [1]

Sırf emirlerinizi yerine getirmiş ve teklif olunan Mas.: nik bir vazifeyi ifa etmiş olmak için, huzurlarınızda söz söylemeye cesaret ediyorum. Sözlerimin - emsâli gibi - pek âcizane ve pek basit olacağını teslim etmekle beraber, şunu da itiraf edeyim ki beni iltifat ve teşviklerle teşci eden Üs.: Muh.: in lütfkârane davetindeki şereften mahrumiyet benim için telâfi olunamaz bir husran olacaktır.

Sevgili KK.: im!

Hasbühalimin mevzuu: "Mas.: luk nedir ve Mas.: kimdir?," meselesidir. Benim bu mesele hakkındaki düşünce ve mütalâaların şüphesiz, şahsi olacak, kendi bilgi ve ihtisaslarıma istinat edecektir. Olabilir ki hakikat benim anladığım ve anlattığım büsbütün zıddı bir mahiyettedir. Onun için sözlerimdeki hata ve kusurları, meselenin zatî mahiyetine değil, benim aciz ve nöksanıma atfetmelidir; eğer mütalâalarımda isabetli noktalar varsa, bunları Mas.: luğun sırrı kudretine, Üs.: larımın nurlarına ve irşatlarına medyunum.

Mas.: luğa kudsi bir menşe, şerefli bir tarih yaratmak isteyenler, meslekimizin mebdעיni çok eskilere: İsaya, Musaya, Mısıra, Hindé, Babile, Hilkati Âdeme, hatta Hilkati Âdemden daha evvelki devirlere kadar çıkarırlar. Edâ ve iddialarını ispat için de, mevcudiyetlerinden tarihin bahsettiği teşekkülleri, enkazını arkeolojinin bizlere kadar sürüklediği eserleri tetkik ve tâhlil ederek, râsime ve remizlerimizi, alât ve edevatımızı birer birer keşfü istihraç ederler. Bugün sinesinde hüsnükabûle mazhar tutulduğum (Nc.:) Mah.: Muh.: i evlâtlarından Hazım Âtîf B.: "Büyük Şark," mecmuasında bir silsile makaleleriyle, bu tarihi, çok vukufu

[1] (Nc.:) Muh.: Mah.: inde söylenilmiştir.

bir tetkikle yazıyorlar. Filhakika, Mas.: lukla eski dinî, felsefî ve içtimâî teşekküllerden bir çokları arasında, bir çok benzeyiş ve irtibat noktaları vardır; lâkin, Mas.: luk o eski müesseselerin bir istihale veya temadisi midir? Yoksa, her maşerî teazzuvda olduğu gibi, Mas.: luk ta bir çok müesseselerin eserlerine tevarüs etmiş, fakat yeniden doğmuş bir müessese midir?.. Bu bahis, birçok münakaşa ve tenkitlere mütehammil bir bahistir. Bununla beraber bu meselenin hallinde bizim için amelî hiç bir fayda da yoktur; sadece fikirlere, merbutiyetlere bir haz ve incizap verir. Meselenin muhakkak olan ciheti şudur ki: Mas.: luk — malzemesi tarihten, ilim ve fenden iktitaf olunmak suretile — 18 inci asırda tesis edilmiştir. K.: imin malûmları olduğu üzere, Kavanini Esasiyemiz 1723 de Anderson B.: tarafından yazılarak, İngiltere Mah.: i Kebiri tarafından tasdik ve neşredilmiştir. Gün geçtikçe meslekimiz tekemmül ve inkişaf etti, nihayet 1786 da ikinci Frederik'in delâletile 33 ler Şu.: Â.: si vücûda geldi ve 1875 te Lozan'da ilk Şu.: Â.: ler kongresi toplandı. Bilhassa bu 1723-1875 tarihleri arasındaki devre pek ziyade dikkati calip ve istifadelidir: muhtelif ritlerin zuhuru, D.:lerin ihdası, Papaların afarozları, hükûmetlerin takipleri, bir çok müellif ve muharrirlerin kitaplarla, romanlarla, hattâ tiyatrolarda temsil olunmuş piyeslerle mesleki tehzil etmeleri, hep bu zamanda cereyan etmiştir. Hazım Âtîf Üs.:ımız bu safhaları, elbette, bizlere tekrar hatırlatacaklardır; ve Mas.: luğun terakki ve tealisinde makûs cereyanların çok hayırlı tesirleri olduğunu, bize göstereceklerdir. Ben, hasbühalime tealluku noktasından şu kadarını arzedeyim ki: 1723 ten evvelki müşâbih veya mümasil teşekküllerle, Anderson Mas.: luğu arasında büyük farklar mevcut olduğu gibi, "İngiltere Mah.: i Kebiri,"nin tesis ettiği Ekosizm ile, bugün bizlerin takip ettiğimiz Ekosizm arasında da mühim değişiklikler, ayrılıklar vardır; o kadar ki — 33 lü Üs.: larımızdan Dr. Suhami B.:in bir eserlerinde yazdıkları veçhile — bugünkü Mas.: luğu, 1717 ve 1723 teki vâzı'ları hayalhanelerinden bile geçirmemişlerdi...

Mas.: tarihine kısa bir nazar bile şunu gösterir ki: Mas.: luk lâyetegayyer, ya münzel, ya dogmatik bir meslek veya mezhep değildir. Dinler bile, zamanın değişmesile ahkâmın teceddüdünü kabul

ederken, doğrudan doğruya hür fikirlerin, münevver vicdanların mahsulü olan Mas.: lukta, tehavvül ve inkılap olmaması gayri tabii ve binaenaleyh gayri mümkündür. Yani Mas.: luk daima değişen, fakat daima tekemmüle doğru giden bir bünyedir; değişmiyen tarafı gayesile vasıtası, yani ilim ve fen îanesile, hür düşünce ile hakikatı aramak mefkûresidir. Onun için Mas.: luğun mahiyetini, teşekkülümüzün zamanlı, medeniyetin terakkî ve tekemmülü ile, hattâ bazan hususî emel ve dileklerle değişebilen morfoloji ve istolojisinde, açıkcası zahirî eşkal ve merasiminde değil, birliğimizin asla değişmiyen ve değişmiyecek olan benliğinde, ruhunda aramak iktiza eder.

Bu tehâriye başladığımız anda, ilk karşılaşacağımız müşkül ritlerle derecelerin tenevvüü noktası gibi görünür. Hakikî Mas.: luk hangi rittedir ve hangi dereceden itibaren anlaşılabilir, suali ilkönce halli lâzım noktalardandır. Burada, ritler arasındaki farklardan, bahsedecek değilim. Aradaki farklar malûm ve muayyen olmakla beraber, izahları hususî bir hasbühali dolduracak derecede uzun sürer. Ancak şu muhakkaktır ki ayrılıklar gaye ve vasıtada değildir; belki bazı mukaddemat ve evveliyat temhidiinde, bazı merasim ve eşkâldedir. Mas.: luğun zatî mahiyeti ise, her ritte aynıdır, çünkü bu mahiyet evveliyatta değil, netayıçtedir; merasimde değil, işin ruhundadır. Onun içindir ki hangi ritte mensup olursa olsun, her Mas.: bizim tâbi bulunduğumuz İskoçya ritini nazârında Mas.: dur, kardeşimizdir. Elhasıl "Mas.: luk nedir?," meselesinin halli her ritte aynı neticeyi verir, demek istiyorum.

Derecelerin tenevvüüne gelince: evlâdı bulunduğum "Vf.:," Muh.: Mah.: içindeki bir hasbühâlimde -ki hulasası (Büyük Şark) mecmuasının son nushasına kabul edilmek şerefine mazhar olmuştuysöylediğim vechile, Mas.: luğun sırrı ve mahiyeti itibarile dereceler arasında hiç bir fark yoktur; Mas.: luğun birinci derecedeki mahiyeti her neyse; 33. üncü ve daha yukarı derecelerdeki mahiyeti de odur, aynıdır, birdir. Derecelerin teessüsü, mahiyetin tebeddülü ve tehalüfü üzerine mebni olmayıp, mesai sahasının incilâ ve inkişafı esaslarına müptenidir. Mas.: luğun mahiyetini anlamak ve ona göre hareket etmek için, her hangi bir dereceye tekris olunmak, o güne intizar etmek şart değildir. Mas.: halkasına

dahil olduğumuz dakikadan itibaren, bu mahiyeti taharri ve te-fehhüm edebiliriz, yine o dakikadan itibaren de Mas.: lugu temsil ve temessüle istidat ve liyakatımız mevcuttur.

O halde Mas.: luk nedir?

Her meslek veya mezhep ya mevzu ile, ya vâzinin ismile anılır : Muhammedilik.. Meşaiyûn.. Darvenizm.. Sosyalizm.. Mualimlik.. Duvarcılık v.s.... hep bu yolda adlanmışlardır. Mas.: luk tabirinde ise ne mevzu ve ne de vâzı musarrah değildir. Kelimenin lugavî manası ise, isterseniz edebî ve istiareli bir manada alınız, size mahiyetini göstermekten uzaktır. Acaba, Mas.: luk malûm ve muayyen mesleklerin hangi cinsindedir. Din, felsefe, mektep, cemiyet, akademi, fırka, klüp, zümre, ocak, mezhep ve emsali teşekküllerin hangi nevindedir? Vaki'â zaman zaman, yer yer bu teşekküllerden her hangi birine, veya bir kaçının birleşmesine benzemiştir, veya benzetilmiştir; lâkin, hepimiz, daha ilk tekrisimizdenberi biliyoruz ki Mas.: luk bu saydığımız şeylerden hiç biri değildir; her dine, her mesleke, her fikre -naşir ve salikleri samimî olmak şartile- hürmet eder, fakat hiç birine tarafdarlık veya istinat etmez. Demek ki Mas.: luk nazîri olmıyan, şahsı nevine munhasır bir teşekküldür, öyle bir teşekkül ki: âzasını hareketlerinde, düşüncelerinde tamamen hür ve serbest bırakır, elverir ki yapılan işte akıl ve hikmet rehber olsun, yapılan iş kavi ve samimî olsun ve nihayet yapılan iş güzel bir iş olsun!

Bazan birbirimize veya kendi kendimize sorarız; Mas.: luk şimdiye kadar ne gibi işler yapmıştır, diye düşünürüz. Bir mektep mi açmış, bir köprü mü kurdurmuş, sulhü mü temin etmiş, bir harbe mi mani olmuş, bir zulmü veya felâketi mi kaldırmış?.. Hayır, bunlardan hiç birini yapmamıştır. Beşeriyetin selâmet ve saadetine ait abide ve müesseselerden hiç birinin kitabesi Mas.: luk namını taşımaz. Lâkin, bir de insaniyet vadisindeki her hangi bir sülhü selâmet hareketine bakınız, Mas.: lardan bir çoklarını ön safta görürsünüz. Mas.: luğa mal edilmek istenilen, faraza, Hukuku Beşer Beyannamesi, Kırmızı Salip ve Hilâl cemiyeti, Himayei Etfâl birlikleri.. v. s... doğrudan doğruya Mas.: luğun malı değildir. Ma.: luktan nur almış bir çok Mas.: nun, temelinde ve yapısında hissedar buldukları müesseselerdir. Demek isti-

yorum ki Mas.: luk kumanda altında toplu hareketler yapan bir kitle değildir, belki muztarip beşeriyetin hayrına, nef'ine matuf her toplu veya münferit harekete, bir çok eleman veren bir fikir kaynağıdır. O halde bir Mas.: "ben Mas.: luktan bir hayır, bir eser göremiyorum,, dedi mi, "ben Mas.: luğumu ifa edemiyorum,, diye kendi aczini, kendi himmetsizliğini itiraf etmiş olur. Mas.: atel-yelerinde fukara yurtları, öksüz yuvaları, veremle mücadele cemiyetleri, edebiyat, musiki ve resim dersaneleri, ilim ve fen lâboratuarları, sanat makineleri yoktur; belki bu saydığımız faziletkâr birliklerde Mas.: luk ve Mas.: lar vardır. Bir Mas.: muallim ise, talebesine ancak hayır ve fazilet telkin eder; bir Mas.: hekim ise, biçarelerin dermanına hiç bir menfaat beklemeksizin koşar; bir Mas.: tacir ise daima inşafı güder; bir Mas.: memur ise asla hak ve hakikatten ayrılmaz ve bu bütün mesleklerdeki Mas.: lar, kendilerine en doğru yolu gösteren nuru Mas.: luktan alırlar.

İşte Mas.: luğun diğer cemiyetlerden farkı ve maşerî teşekküllerin kâffesi üzerindeki otoritesi buradadır.

Mas.: luğun bir din olmadığını biliyoruz; lâkin haricî müarız ve muhaliflerimiz arasında, Mas.: luk için -bütün dinlerin formülü ve iptidaî modeli olan- "Mesleki Şemsî,, dininden bozma bir mezheptir, diyenler pek çoktur. Ben bu iddiayı, kelime ve tavsifleri fennî manada kullanmak şartile, hüsnü telâkki edenlerdenim. Mas.: luk bir güneştir. Beşeriyet âlemindeki ahkâm üzerinde müessir olan kudretler, Zuhaller, Müşteriler.. bütün cazip ve müncezip kitleler hep ondan doğmuştur; hayatın menbaı odur; terakki ve tekâmülün saik ve merkezi odur; her şey odur. Güneş süflî uzviyetler için nasıl bir zehir, ulvî mevcudat için nasıl bir ruh ise, Mas.: luk güneşi de ihtiras gibi, taassup gibi, zulüm gibi sahil fikirlerin zehiri, muhabbet gibi, hikmete iştıyak gibi, hakikate aşk gibi âli şimelerin ruhu ve menbaıdır. "O güneşin gözler kamaştıran envarına tehammül bizler için de müyesser olsun!,,

Mas.: luk bir din olmadığı gibi, bir "Ahlâk,, ta değildir. Mamafih böyle bir şeye benzetmek icap ederse, Mas.: luk beşerî bir "Deontologie,, dir, denilebilir. Öyle bir deontoloji ki, insanların birbirlerine ve umuma karşı vazife ve mesuliyetlerini gösterir.

Mas.: luk bir ahlâk olmadığı gibi, bugünü idare eden bir "Code,, da değildir. Mas.: luk dünü, bugünü düşünmez, yarını

istihdaf eder. Dünyaya ölümler hâkimdir, derler. Bizler nasıl ölmüş ecdadımızın mahsulleri isek, bugün içinde yaşadığımız muhit ve şerait te, dünün eseridir. Mas'uluk yarını kuracaktır. Her cemiyet günlük, hazır aittir bir teessüstür; Mas'uluk yarına müteveccih bir mefkûredir. Onun içindir ki Mas' atölyelerinde günün siyasi, dinî, vesairevî münakaşalarına mesag yoktur; ancak yarının ne ve nasıl olması, bunun için de bizlerin ne ve nasıl olmamız icap edeceği mutalâa olunur. Bu işte vasıta ve âletimiz müfekkire, kanun ve talimatımız ilmü fendir. Bu izahımızı sembolik bir lisanla da ifade edebiliriz : Mas'uluk, yarın kurulacak beşeriyetin saadet ve selâmeti binasına taş yontan, ham taşları mikâp haline getiren bir sanattır ve bu itibarladır ki Mah' lerimiz ne mabed, ne klüp, ne mektep ve ne de bir merkez değildir; ancak birer kârgâh, birer atölyedir. Yani Mas'uluk, azasından hiç birine hiç bir sanat veya meslek talim veya ifade etmez; burada ne doktorluk, ne ressamlik, ne diplomatlık, ne bir şey öğrenilmez. Herkes olacağını hariçte olur, beşeriyet için faydalı ve namuskârane bir sanat veya meslek edindikten sonra, Mas' atölyesine girer ve en feyizli enerjisini buradan alır. Bunun içindir ki: Mas'ulukun kendisine mahsus bir nuru yoktur; Mas'uluk nurunu, kendini bilmek güneşinden alır diyoruz. Benim bir meslek ve mefkûrem yoksa, benim mümeyyez ve mübeller bir benliğim yoksa, benim ictimai, ilmî veya malî bir vaziyet ve mevkiim yoksa, Mas'uluk bunlardan birini bana bahsedemez. Mektebinde, tezgâhında öğrendiklerini lâyetegayyer ve lâyuhtî bilen müteassıplar, şahsî menfaat peşinde içimize giren muhterisler, atölyelerimizde yontulmaya karşı teannüt gösterdikleri takdirde, çatırlar veya kırılırlar, en hafifi mikâp haline gelemiyerek oldukları gibi kaya kalırlar. Mas'uluk bu gibiler için de bir feyz ve hakikat kaynağı olamaz.

Burada, müsaadenizle, bir, iki meseleden kısaca bahsetmek isterim. Sözlerimde hiç bir zatı, hiç bir hadiseyi kasdetmiyeceğim. Ben nasıl herkesin fikrine hürmetkâr isem, bazılarınca nahoş görülecek olan sözlerim, çok temenni ederim ki aksi mutalâada bulunanlar tarafından suite'vile uğratılmasın!

Temas etmek istediğim, başlıca iki noktadır. Biri şuki: meselâ

firenginin sirayeti, tütün zeriyaı, para temevvüçleri gibi meseleler hakkında verilen konferanslar, şüphesiz, çok kıymetli, çok faydalı mevzulardır. Lâkin bunların yeri Mas.: Mah.: leri değildir. Hariçteki cemiyet ve kürsülerde bunlar hakkında daha etraflı malûmat alınabilir; günlük hadisat ise Mah.: lerin sütunlarından değil, gazete sütunlarından takip edilir. Halbuki bu meselelerin bir de Mas.:nik çepheleleri vardır ki, asıl onlardan bahis lâzımken bahsedilmiyor. İkinci nokta da şuki : eskâl ve merasime lüzumundan fazla riayet ediyoruz da, meslekin asıl ledünniyatı, ruhu ile iştigalden bazılarımız kaçınıyoruz. Halbuki bizleri buraya toplayan kuvvet, hariçte bulamayacağımız şaylerin cazibesi, ruhlarımıza hitap edecek faziletlerin aşkı değil midir? O halde Mah.:lerde bir heyecan, bir incizap uyandırmak isteyenlerimiz, her şeyin hakkını kendine vermeli, hariçte daha kolay, daha güzelini bulabileceğimiz şeylerle yorulmamalıdır!

KK :. im ! Artık neticeye yaklaşıyorum; zaten, başınızı ağrıtan maruzatımdan vasıl olmak istediğim netice anlaşılmiştir: Mas.:luk insanları, İnsanı Kâmil eden bir sanattır, demek istiyorum. İnsandan kasdım, lûgavî manasile lâalettayin beni beşer değil, âli evsaf ve hasayisile mütemayiz hakikî bir insandır. İşte bu insanlardır ki Mas.:luk sinisini açmıştır. İnsanları müttekâmil bir hale getirerek beşeriyetin âtideki selâmet ve saadeti binasını kurmağa elverişli bir şekle sokan Mas.:luktur; ve pek tabiidir ki Mas.: demek te İnsanı Kâmil demektir. Binaenaleyh her hangi müteneffis bir fert, hakikî ve manevî manasile insan olan herhangi bir fert Mas.: değil veya Mas.: ruhlu değilse, İnsanı Kâmil olamaz. Bu itibar ile Mas.:luk bir kemal sanatıdır.

Mesaiye başlarken Üs.: Muh.: Birinci N.: a sorar :

— Mas.: mu sunuz? ve şu cevabı alır: — KK :. im beni öyle bilirler. Bu basit görünen muhaverenin zımnında çok yüksek bir tevazu, çok derin bir ders gizlidir. Birinci N.: İnsanı Kâmil olabilmekte kardeşlerinin mahabbetine istinat ederken, diğer taraftan mutlak bir kemalin mümkün olamayacağını, her kemâlin daha ötesi bulunduğunu, herşeyin lâyetenahi ilerlediğini talim etmiş oluyor; ve şunu da ihtar ediyorki Mas.:lukla ne hariçte, ne Mah.:lerde iftihar edilemez; zira Mas.:luk bir unvan, bir ilim, bir etiket değil, bir vazifedir.

Üs.: larım; Müptedi Mah.: linde olduğumu unutmaksızın şunu da ifade etmek istiyorum ki, Mas.: luğun bir bediai kemâl olarak bizlere gösterebileceği nümune, kendi şahıslarımızı ıslâh ve tashih ederek meydana getireceğimiz kendi benliklerimizdir. Beuluği yaratan ilim ve fen, onu en faydalı bir unsur haline getiren Mas.: luktur; bu unsurlardan en çok randemanlı tesisatı vücuda getirecek olan da Mah.: ler değil, maşeri hayattır.

Burada Mas.: luğun düsturları, esasları nelerdir, meselesine gelmiş oluyoruz. Lâkin, hasbühalimin haricinde kalan bir bahistir. Ben sadece Mas.: luk nedir ve Mas.: kimdir, mevzuu üzerindeki düşüncelerimi arzettim. Eminim ki bir çok hatalarda bulundum. Kâmil İnsanlar bilmek gaygusile hata edenleri affederler, sizin de beni affedeceğinizden ümitvarım. KK .: im!

M. C. (Vf.:)

M. C. Üs.: ımızın geçen sayıda çıkan (Mason Esrarı...) başlıklı hita-besinin 8 inci sayfanın 31 inci satırında başlayan cümlesinde - Mason keli-mesinden diğer Mason tabirine atlamak suretile - bir tertip sehvi vukua gelmiştir. O cümle kalın harflerle dizdiğimiz kısmın ilâvesi ile maalitizar şu suretle tashih olunur:

Bence her Mason, tekris olunduğu derecede bir **Mason değil, müstait ve lâyük bulunduğu derecede bir Masondur.**

Ht.

İÇTİMAİ VAZİFEMİZ NE OLMALI?..

Mas.: luğun tarihi çok eski zamanlara irca ediliyorsa bu, Mas.:luk remizlerinin eski dinlerdeki remizlere benzemesinden ileri gelme bir fikir olsa gerektir. İlk zamanların iş bölümünde, en mühim vazife dinî ayinler olduğu için, ilk evvel kâhin sınıfının zuhur ettiğini, bir takım ayin usulleri ile sınıfa dahil olacaklar için tekris tarzları icadedilmiş olduğunu kabul edebiliriz. Mabudun kutsiyeti, kendisine yakın olan ve kendi hizmetinde bulunanlara da hûlûl eder ve binnetice kâinler sınıfı mahrem olur, gizlenir ve cemiyetin diğer unsurlarına fevkalbeşer bir mahiyette görünmeğe başlar.

Binaenaleyh ilk cemiyetlerin bu hususiyetlerine bakanlar, ve

kâin sınıfının remz ve timsallerine benzetenler, onun mazisini Mısırlılara, İbranilere kadar çıkarırlar.

Mamafih böyle bir hususiyet, yalnız eski zamanların dinî müesseselerine münhasır kalmış değildir. Siyasî Konspirasyonların da kendilerini gizlemeğe, ve yalnız Konspirasyona dahil olanların çalışması için, bazı remizler ve timsaller kullanmağa mecbur olduklarını söyleyebiliriz. Bizce bu da Mas.: luğun esasına taalluk etmez. Hakikatte Mas.: luk başka bir ihtiyacın mahsulüdür...

Biliyoruz ki kurunuüstada hıristiyanlık, Klerjelerin zahidane ve mütaassıbane hareketleri yüzünden, beşerî zekânın ve insanî hürriyetin bütün faaliyetine müdahale eder, dinî düşünceye muhalif harekete değil, tefekküre bile meydan vermemek isterdi. Bu öyle bir alemdi ki orada, biraz hür düşünmek cesaretini gösteren bir mütefekkir, nihayet işkenceler içinde hayatına hatime verildiğini görürdü. Klerjenin bu tavrı, diğer bir sınıfın da işine geliyordu. Bu sınıf, Derebeyler sınıfı idi. Klerje, maddî kuvvetini bu sınıftan alıyordu.

Fakat (Rönesans) denilen devir zuhur edince, Klerjenin zühdi, saltası sarsıldı. Hıristiyanlığa hücum edilmemekle beraber, fikir hürriyetinin teminine çalışıldı. İşte Mas.: luğu hazırlayan bu yeni cereyandır, ve bütün onbeşinci asrı işgal eder. Mas.: luğun onaltıncı asrın bidayetinde zuhur ettiğine dair rivayetler vardır. Bu rivayetler, vesikalanın kifayetsizliğinden dolayı, adam akıllı teessüs edemiyorsa da, daima kuvvetli bir ihtimal dahilinde bulunuyor. Mas.: luğun onsekizinci asrın başlarında teessüs etmiş olduğuna İngiltere ve Fransa tarihlerinden bir çok deliller vardır.

Hükümdarlık, mutlâkiyyet demektir; hükümdar derecesinde nüfuzu haiz olan asiller, bütün haklara sahipti. Halbuki kurunuüstada meydana çıkan Burjuvazi, bir taraftan Klerjenin, bir taraftan hükümdarlarla asillerin elinde ezilmeğe tahammül edemeğe başladı. Okuyan ve öğrenen Burjuvazi, yalnız kendisinin değil; (Vilen) denilen halk kütesinin ne yaman bir surette istismar edildiğini görüyor ve böyle ezim ezim ezilmekten teneffür ediyordu. Rönesanstanberi filosoflar, edipler, şairler, hürriyetin

bakkın vasıflarını tasvir edip duruyorlardı. Bunları okuyan Burjuvazi, hürriyetin meftunu oluyordu. Hürriyet için mücadele etmek lâzımdı, fakak karşısındaki kuvvet çok hakimdi. Müsavi silâhla mukabele etmek imkânı yoktu. İşte o vakit bilen ve düşünen adamlar; bir taraftan Klerjenin, diğer taraftan da hükümdarlığın ve asaletin saltalarını kırmak, müsamaha ve hürriyeti temin etmek için, gizli bir teşkilât vücade getirmek ihtiyacını gördüler. İşte Mas.:luk böyle doğdu. İnsani fikirler, münevver kütleye hulûl etmemiş olsaydı, Mas.:luk zuhur etmezdi.

Bugün Mas.:luğun muhtelif dinler, mezhepler, felsefî meslekler, içtimaî müesseseler arasındaki mevki kolay kolay tayin edilemez. Mas.:luk, bir müsamaha ve hürriyet âlemi olark kaldığı ve halâ “Suranné,” olan felsefî fikirlerle görüldüğü yerlerde, felsefî mesleklerin ve içtimaî müesseselerin sevemedikleri bir teşekküldür. Dinler, Mas.:luğa karşı lâkayt kalabilse de, Klerjeler Mas.:luğun ezeli ve ebedî düşmanıdır. Çünkü bu sınıf, Mas.:luğu kendinin saltasına en ağır darbeyi vuran bir müessese, telâkki etmekte berdevamdır. Mas.:luğun dinsizlik demek olmadığı yalnız Mas.:larca malûndur. Bizde dinsiz bir adamdan bahsölundüğü vakit (Bırak şu farmasonu) derler. Bu telâkki, az çok esrarengiz olan her müesseseye karşı, amiyane bir tarzda isnat olunan bir şeydir. Hükümetler, kendi siyaset tarzlarına muhalif olmadıkça, Mas.:luğu müsamaha ile görürler, fakat meselâ Faşizm gibi idare tarzları, Mas.:luğu reddettikleri gibi, Komünizm idare tarzları da Mas.:luğu kabul etmez.

Böyle olmakla beraber Mas.:luk, her yerde münevver zümre arasında muteberdir. Mas.:lar, içtimaî mevkie kıymet verirler. Onun için ahlâkî, içtimaî vaziyetleri müsait olmıyanları meyanesine almazlar.

Şu halde Mas.:luğun bizim memlekete göre takibetmesi lâzım gelen cephesinin ne olabileceğini araştıralım?

Türk Mas.:luğu, yakın zamana kadar, beynelmilel Mas.:luk ailesi arasında, ehemmiyetli bir mevki ihraz edememişti. Bunun başlıca sebebi: Rökrütmanın son derece dikkat ve şuurla yapılmamasıdır. Türk Mas.:luğunu beynelmilel ailede temsil edebilecek

büyük şahsiyetlere lüzum vardır. Bu, bugünden yarına temin edilemez. Fakat bugünden esbabına tevessül edilebilir. Unutmamalı ki Mas.: luğun üssülesası (insanlık) mefhumunda mündemiçtir. İnsanlık ise, ırk ve din farkı olmamak üzere, bütün insaniyete aittir. Mas.: ların vatanperver, milliyetçi olmaları, hususî bir mahiyet ve manadadır. Hakikatte Mas.: lar, milliyet ve vatan mefhumlarının çok fevkine çıkarlar.

Bu cihetleri düşününce, Mas.: luğun takip etmesi lâzım gelen cephesinin : evvelâ insanî bir cephe olacağını takdir ederiz. İyi bir insan olmak için, evvel emirde iyi bir vatanperver Türk olmak lâzım geleceğine şüphe yoktur, fakat bunda zerre kadar batıl akidelerin şemmesi bulunmamalıdır. Sonra biz, yüzde doksan dokuzu ümmî olan bir halk içindeyiz; bu halkın asırlarca tâbi olduğu batıl akideler ve onların müstenit olduğu müesseseler yıkılmış ise de, batıllar ruhlardan çıkmamış, hala fikir ve vicdan hürriyetinin manası anlayamamıştır. Binaenaleyh Mas.: luğa, halk terbiyesine müteallik, pek mühim bir vazife daha düşer. Bu terbiye, yalnız hüsnü misal olmakla, yalnız hayır müesseselerine yardım etmekle, temin edilemez.

Türk Mas.: luğu, kendine dahil olan matbuat müntesipleri vasıtasile, batıl ve irticaa, cehle karşı mücadele açmanın yolunu bulmalıdır. Bizim Mas.: luğumuzu, başka Mas.: luklarla mukayeseden daima sakınmalıyız. Çünkü başka milletler, bize nisbetle medeniyet yolunda çok mütekâmindirler.

Türk Mas.: luğu her şeyden evvel, bu intikal devrinde, içtimâî vazifeler görececek bir mevkidedir. Meselâ bugünün cehaletine karşı nasıl bir vaziyet aldık?.. Fuhs ile Poperizm ile, işsizlik... ilâh. ile mücadele için hiç birşey düşündük mü?..

Hürriyet, müsamaha mefhumlarını tesis etmek için neler tasarladık?.. İşte bugün Türk Mas.: luğunun teveccüh edeceği istikamet, insanî bir inkılâp vücude getiren Cümhuriyet İdaresinin, takviye ve teyidi için irticaa, cehle, ahlâksızlığa karşı mücadele ve hürriyet mefhumunu talim olmalıdır..

K. Nami (Sb.:)

Mas.: Büyükleri:

GEORGE WASHINGTON B.:

22 Şubat 1732: Birleşik Amerika Devletleri İstiklâlini yaratan George Washington (Corc Vaşington) un iki yüzüncü doğum günüdür. Şimalî Amerika Devletleri bugünü lâıykı gibi büyük bir heyecanla kutluladı. Amerikalıların Millî heyecanına hemen bütün dünyadaki insanıyetperverler de iştirak ettiler.

Washington, hürriyet ve istiklâl aşkını en yüksek derecelere çıkaran bir kahramandı.. Sade ve samimî bir hayat içinde, Amerikayı, esaretten kurtarmak ve ona lâıyk olduğu istiklâl ve serbestiyi vermek emelinin uyandırdığı vecidli yıllar, sakin ve huzurlu akan bir derenin köpürerek aktığı coşkunluk zamanlarına benzer.

Washington, millî hududu haricinde fütihat arkasından koşan bir büyük İskender, bir Sezar, bir Napoleon değildir. Bu adamlar da birer dahî, birer büyük kumandandılar. Fakat gözleri İmparatorluklar kurmakta idi. Washington, yalnız vatanını kurtardı ve kendi milletinin devletini kurdu.

Washington, biz Mas.:ların tarihini süsleyen büyük yüreklerden biriydi. Onun bu iki yüzüncü doğum yılını, bütün dünya Mas.:ları da tesit ettiler. Biz Türk Mas.:ları da, bu büyük üstadın hatırasını taziz etmek ve hayatını KK .: imize tanıtmak emelinden kendimizi alamadık. Mecmuamızın bir kaç sayfasını ona hasrettik.

*
* *

George Washington, Şimalî Amerikanın Virginia eyaleti dahilinde Westmoreland - Country'deki Wokefield şehrinde 22 Şubat 1732 de doğmuştur.

Babası ; zamanının istilzam ettiği terbiyeyi oğluna vermeğe muktedir, müreffeh, emlâk ve arazi sahibi bir zattı. Çocuğunu bir aristokrat ve bir Pionier gibi yetiştirdi. Virginia'da ki çiftlik sahipleri, zencî esirler ve fakir beyazların arasında aristokrat hayatı sürerlerdi, fakat büyük ve geniş çiftlikler içinde tabiatın güçlükleri arasında yaşamak ; ve yerli vahşilerle daimî temas halinde bulunmak, onları mütemadî bir ihtiyat ve faaliyet içinde tutardı.

Washington'un ailesi, cemiyetin riyasetinde değillerdi, fakat cemiyet içinde iyi mevkileri vardı. Bu aile on yedinci asrın ortalarında İngiltere'den Amerikaya hicret etmişti. George'un dedesi

olan Jhon, 1675 muharebesinde Virginia ordusuna kumanda etmişti, lâkin kızıl derililere karşı çok zalim davrandığı için, İngiliz valisi tarafından cezaya uğratılmıştı.

George 11 yaşında iken babası öldü. Baba bir ana ayrı olan ağabeyleri Laurent ile Augustin, çocuğun terbiyesini üzerlerine aldılar. Corç tahsilini iyi yaptı. On yedi yaşında arazi mühendisi oldu. Laurent, Lord Fairfax'ın kızile evlendi, bu kadın George'un müstesna meziyetlerini pek çok takdir ederek, İngiltere kralı tarafından kendisine bahşedilen 5 buçuk milyon Acre vüsatindeki arazinin kadastrounu yapmağa onu memur etti.

George Washington yirmi bir yaşına girdiği vakit, Ağustos 1753, Pennsylvania Büyük L. sına tâbi Frederichsburg Mah. inde tekris edildi. Zaten Washington, Virginia halkının mümtaz simaları arasında bulunuyordu. Lord Fairfax'ın öteki malikânesini teftiş etmek üzere Alleghany dağlarından ötede dolaşmak yüzünden, yerlilerle istinas etmeğe piyonierlerin haşın hissiyatını yaşamağa alıştı.

27 yaşına gelince, zengin bir dul olan Marthe Curtis ile evlendi. Onun iki çocuğunu da evlât edindi. Bu sırada büyük kardeşi Laurent öldü. Mont-Vernon'daki malikânesini George'a bıraktı. Bu malikâne üçyüzden fazla işçi vardı. O zamanın âdetine tevfikân, kendisine ait kunduraçıları, demircileri, dülgelerleri, hattâ dokumacıları bulunuyordu. Mont-Vernon değirmeninini beyaz unları İngiltere'ye gidiyordu. İhraç ettiği eşya arasında tütün ile sebze ehemmiyetli bir yer tutuyordu. Tilki ile diğer avları avlamak, kardeşinden tevarüs ettiği cesim araziye mütemadiyen nezaret, kendisini parlâmentoya aza gönderen müntehiplerin itimadını muhafaza etmek bir adamın hayatını işgale kâfiydi.

1774 te Virginia müstemlekesi, Boston eyaleti tarafından İngiltere hükûmetine karşı damga pulu aleyhine açılan, mücadeleye iştirâk etti. Filâdelfiyada bir Kongre toplandı. Vashington derhal bu kogreye aza seçildi.

Mont-Vernon, Washington'un ana Mah. inin bulunduğu. Frederichsburg'tan takriben 50 bin mil uzakta idi. Malikâneye bundan daha yakın hiç bir Mah. yoktu. Binaenaleyh sık sık at üzerinde bu uzun mesafeyi katetmiş olması pek muhtemel değildir.

Uzun zamandan kalan zabıtnamelerde pek az şeye tesadüf

olunuyor. Fakat bu pek az şey dahi, Washington'un Mas.:luğa merbutiyetini göstermeğe kâfidir.

Bu İhtilâl devrinde onun Mas.:î faaliyetlerine dair Mas.: kardeşleri tarafından gösterilen alâkalar çoktur.

Dünker Hill muharebesi başlayacağı sırada Washington, kongre tarafından müstemleke ordularının Başkumandanlığına tayin olundu. Boston'daki vazifesi başına hareket üzere iken, bu meşhur muharebenin ilk haberleri geldi. General Joseph Warren' in muharebe meydanında şerefle vefatını öğrendi. Bu zat, Massachusetts Büyük Mah.:linin Büyük Üs.:ı idi. Amerika Mas.:ları, memleketlerinin hürriyetini istihsal için ilk saflarda bulunmaktan geri kalmamış ve bu uğurda hayatlarını istihkar etmişlerdi. Harbin her türlü felâketleri, hattâ mağlubiyetleri arasında Washington biran sarsılmamış, gayretini azaltmamıştır. Bilâkis bu felâket ve mağlubiyetlerden daima ders almış, askerlik ilmindeki yukufu ve zabitlerle neferleri üzerindeki tesir ve nüfuzu artmıştır.

1777 senesinin müthiş kışında 8 numaralı Pensilvanya Mah.:i muntazam ve fevkalâde celeseler akdetmişti. Bu celselerden birinde, General Alexander Hamilton, Washington'un huzurunda tekris olundu.

General Bürgogne ordusunun izmihlâli üzerine, Fransa Kralı Onaltıncı Lûi, Amerikalıların istiklâllerini kazanacaklarına kanaat getirdi. Ve Mas.: B.: lerimizden Benjamin Franklen, Amerika ile bir ittifak ve ticaret muahedesi akdi için Kralı iknada, güçlük çekmedi. Bunun üzerine Fransa 1778 de General Lafayette kumandasında Amerikaya asker göndererek, Amerikan istiklâl harbına iştirak etti. İspanya ile Hollanda da Fransanın misalini takibettiler.

Bu yardım, Amerikalıların vecd ve heyecanını artırdı, manevî kuvvetlerini taz'if etti.

İngilizler, o vakıt müstemlekenin idare merkezi olan Filâdelfiya'yı tahliyeye mecbur oldular. Monmonth Court muharebesini müteakıp Nevyork'a çekildiler.

Amerika hükûmeti derhal Filâdelfiya'ya geldi. General Washington Filâdelfiya Mas.:larının yaptıkları ayine iştirak etti.

Virginia Büyük Mah.:i, Washington'a Büyük Üs.:lık payesini tevcih etti, o usulüne tevfiikan birinci ve ikinci N.:lık vazifele-

rinde bulunmamış olduğunu ileri sürerek, Büyük Üs.:lık mevkiini kabul edemeyeceği fikrinde bulundu.

Muharebe kazanıldıktan ve Amerika istiklâlini tanıyan muahede aktedildikten sonra, Washington aile hayatına ve çoktanberi yüz üstü kalan işlerine kavuşmak zevkile, Mont - Vernon malikânesine çekildi.

Pensilvanya Büyük Mah.:ine tâbi 39 numaralı Alexandria Mah.:ine fahrî aza oldu ve mümkün olduğu kadar muntazaman celselerinde hazır bulundu.

18 Eylül 1793 te Cumhur Reisi George Washington, Vaşington'daki yeni Capital Building'in temel taşını koydu. Bu merasim, Maryland Büyük Mah.:inin himayesi altında idi. O gün Washington'un kullandığı mala, Alexandria Mah.:ine ait kaldı, ve Mah.: Alexandria - Washington Mah.:i ismini aldı. 1923 Teşrinisanisinin birinde, Virginia'da Büyük Üs.: olan Charles H. Callahan B.: ile Cumhur Reisi Coolidge tarafından, George Washington namına, Virginia'da yaptırılan Mah.: binasının ilk temel taşını koyarken de işbu mala kullanıldı.

1797 de, Washington, Amerika halkına hitaben veda nutkunu irat ettikten sonra; tekrar malikânesine çekildi. Lâkin ihtiyar ettiği bu inziva ve sükûndan uzun zaman istifade edemedi. 1798 de, orduların Başkumandanlığını kabul etmek üzere bir kerre daha Vaşington şehrine gitmeğe mecbur kaldı. Bereket versin korkulan başına gelmedi, George da, Mont - Vernon'a avdet etti.

Her hususta çok yorulmuştu. Onun için, pek hafif bir soğuk algınlığından müteessir olarak, şiddetle hastalandı. 14 Kânunuevvel 1799 da ebedi mabedine irtihal etti.

Kendisini tedâvi eden iki doktor da Mas.: kardeşleri idi. Alexandria Mah.:inin Üs.:ı Muh.:ı olan doktor Dick 16 kânunuevveldeki matem celsesine riyâset etti. Cenazenin defin merasimi aynı Mah.:in faal azasından olan Thomas Davis B.: tarafından ifa edildi.

Cenazeye her taraftan devletlerin mümessilleri, Amerika ihtilâlcilerine yardıma koşan muhtelif orduların mümessilleri geldiler. Fakat defin merasimi, George Washinton B.:in son vasiyetine tevfikân, 22 numaralı Alexandria Mah.:i tarafından ifa olundu.

K. N.

MAS.:LUK TARİH VE MAHİYETİNE BİR NAZAR

III

Mas.:luğun İptidai Ritlerle Münasebeti.

Mas.:luğu tetkik edenler için en cazibeli sahalardan birisi de, mesleğimizin akvamı iptidaiye ayin ve itikatlarile münasebet ve rabitalarını tetkik, ve merasim ve işaretlerimizi eski merasim ve işaretlerle mukayese etmektir. Fakat bu sahada tetkikatta bulunanların, çok dikkat etmesi lâzım gelir. Çünkü bazı ahvalde müşabehetler o derece fazladır ki Mas.:luğun mebadisini keşfettim zehabile çok büyük hatalara düşülebilir.

Mühim eski Kült'lerden hemen her biri, Mas.:luğun mebdei olmak üzere ortaya atılmıştır. Bunların ekserisine, Mas.:luğu hazırlamış, daha doğrusu haber vermiş nazârele bakılır. Bu eski gizli cemiyetleri Mas.:luğun mebadisi değil, fakat müşabihi sıfatile tetkik ise Mas.:luk tarihini alâkadar eder.

Bu eski mezahip ve ayinler, garp harsına pek çok şeyler bırakmış. Masonluk ta bu harstan istifade eylemiştir. Makul bir surette düşünülürse görülür ki, bunların, mefkûrelerinin rûmuz ve ayinlerinin izleri, keşfi ekseriya gayri mümkün kanallarla, bugünkü Masonluğu teşkil eden, mefkûreler, remizler, ve ayinlere dahil olmuştur.

Bu sebepledir ki mukayesei edyan bir dinin tetkikinde ne derece haizi ehemmiyet ise, bu eski ayin ve işaretin tetkiki de Masonluk için o derece ehemmiyetlidir. Şu kadar ki ayin ve işaretteki müşabehet dolayısıyla bunların Masonlukla müttehid olmaları lâzımgeldiği fikrini bırakmalıdır. Şimdi Masonlar tarafından kullanılan bazı ayin ve işaretin Milâdı İsa'dan asırlarca evvel kullanıldığı muhakkaktır. Bunların bugünkü manalarında istimal edilmiş olup olmadıkları ise haizi ehemmiyet değildir.

İyi bir misal olmak üzere H.:ye yaptırılan seyahatleri alalım. Loca dahillinde Ha.:nin dolaştırılmasından ibaret olan bu merasim çok eski ve adeta cihan şümuldür.

Mısırlılar, mabetleri dahilinde (İzis) ve (Oziris) in heykellerini taşıyarak bu merasimi yaparlardı. Yahudilerde de aynı merasim

vardı. Rühban bir daire halinde kurbanların etrafında dolaşır. Araplarda da aynı şey vardı. Bugün bile bir Brehmen Rahibi hini tekrisinde mukaddes bir ağaç veya havzun etrafını dolaşır.

Manu kanunlarına göre izdivaç rasimesi esnasında zevce ocağın etrafında dolaşmalıdır. Budizmde de bu gibi merasime tesadüf olunur.

Homer'in verdiği malûmata göre Achilles ağlayan Yunanlıları Patroclus'ün cesedi etrafında üç defa dolaştırarak buna izharı hürmet eylemiştir. Romalılarda sola doğru dolaşma şihire delâlet ederdi.

Keltler'de bu rasime umumî idi. Kelt doktorları hastanın etrafında dolaşırlardı. Masonlukta bu ayinin ta iptidadanberi mevcut bulunmuş olması muhtemeldir. Acaba bu ayine sebep nedir?

Apollo Mabedi rahiplerinden birine atfolunan bir söze göre bu tarzda dolaşmakla güneş taklit olunmaktadır. Şimalî nısıf kürede güneş şarktan çıkar ve cenup tarikile garbe doğru gider. Bütün iptidai insanlar ve bugünkü birçok dinler güneşi yeğâne menbai kuvvet ve kudret görür ve ona ibadet ederler. Şu halde (Dolaşma) ayini de (Güneşe ibadet) dininden çıkmıştır. Acaba insanlar niçin güneşin harekâtını taklit etmek istemişlerdir? Bunun sebebi tabii kuvvetleri taklitle bunlar üzerinde kontrol tesis edilebileceği kanaatidir.

Meselâ bugünkü Amerika yerlileri yağmur duasına çıktıkları zaman davul çalar ve etrafa toz serperler? Davul gök gürültüsünü, toz da yağmuru taklit eder.

Bir defa teessüs eden adetler garip bir kuvvetle devam ederler. İlk manaları kaybolmuş bulunan birçok ayinler de bu suretle idame olunmuşlardır.

Mason Ritüelinin bu günkü düşünüşüne göre garip gelen kısımları da, pek muhtemeldir ki, isimleri bile unutilan cemiyetlerden bize kadar gelmiş ayin ve rümuşlardır.

"Masonluk ve Eski İlahlar,, namile bir eser yazan F. S. M. Word, antropolojik mektebi tesis etmiştir. Bunun fikrine göre "bugünkü Masonluk sistemi, kablettarih ecdadımızın kullandıkları

ayinlerden alınmıştır. Çünkü kullandığımız, işaret ve rümu, vahşi kabail tarafından da aynen istimal edilmektedir.

Fakat müellif bu noktai nazarını ispat edememektedir. Çünkü işaret ve rümuzaın gerek Masonlar ve gerek eski insanlar tarafından aynı manalarada kullanıldığı sabit değildir. Bundan başka bu müşabeheti izah eden bir nokta daha vardır ki, o da bütün bu müessesatın bir menbadan insanın muhiti içtimaisine karşı aksülamelinden çıkmış olmasıdır.

Masonlukta eski edyan ve cemiyet arasında müşabehetler bulunmakla beraber mevcut farklar çok daha fazladır.

Yegâne muhakkak olan nokta şudur ki bugünkü Masonluk Kurunuvüstada tekemmül eden daha basit bir sistemden doğmuştur.

Bugünkü merasim ve rümuzaın ifade ettikleri manalar onbeşinci asırdaki amelî Masonlukta bile aynı değildi..

- Bitmedi -

Hazım Atıf (Nc.)

JOHANN WOLAN GOETHE K.

Büyük, lâyemut, insanlık şairinin ölmünün 100 cü yıl dönümünde nam ve hatırasını tezkir maksadile İstanbul, muhterem Mah. . 1 tarafından 29/3/932 tarihinde bir *ihfilâf celsesi* tertip edilmiştir

Bü. . Meş. . ve hemşire Mah. .lerin mürabhas heyetleri ve bir çok KK. . in hazır bulunduğu bu celsede bu Büyük Masonun hayatından, eserlerinden, dünya edebiyatındaki mevkiinden bahis olmak üzere Emin Sait B. . tarafından Türkçe, G. H. Renonet K. . tarafından Almanca ve H. Goemans B. . tarafından da Fransızca olarak üç konferans verilmiştir. İleride (Mason Goethe) den *Mason Bâyükleri* sütunumuzda ayrıca bahsolunacaktır. Bugün bu üç konferansı sırasile derç ve neşretmekle mübahiyiz. Ht.

.....

Goethe'nin Şahsiyeti

Aziz Üs. . larım ve aziz KK. . im,

Bir haftadanberi bütün dünyada, ve bu meyanda İstanbulumuzda da yapılan sayısız Goethe ihtifallerinin kıymetli nutuklarından, hakîmane konferanslarından, gazete ve mecmualarda çıkan makalelerden sonra bu naçiz kardeşiniz Goethe hakkında sizlere dinlenebilecek ne söyleyebilir? Büyük dahînin artık tercemei

hali de, eserleri de, san'at tarzı ve telâkkileri de hurda teferruatına kadar inceden inceye tetkik edildi ve anlatıldı. Garp edebiyatı ile hiç ülfet etmiyenlerimiz bile Goethe hakkında mücmel, fakat sağlam birer fikir edindiler. Bu itibarla, bu muhterem Mah.'in Goethe iltifalinde söz söylemek gibi şerefli bir vazifeyi kabul edişimi cür'etkârlık, ve hatta hadnaşınaslık telâkki etmek te mümkündür. Fakat, KK.: im, ben bu vazifeyi seve seve kabul ederken kudretime değil, büyük dahiye karşı duyduğum payansız hürmet ve muhabbete güvendim ve bu kürsüye, Goethe hakkında naşinide sözler söylemek maksadile değil, onun büyüklüğünü Türkiye Mas.:luk âleminde bir kerre daha haykırarak ilân etmek için geldim.

KK.: im, insan Goethe'den, bu kendisinden evvelki nesillerin bin senelik fikrî ve edebî bütün kabiliyetlerini ve müktesebatını şahsında ve eserlerinde bir mihrak gibi toplamış olan muazzam şairden, bahsederken, mukaddes bir mabede ayak atmış gibi oluyor. "En büyük alman şairi,, ünvan veya rütbesile yüksekliği kat'iyen ifade olunamıyan ve bütün beşeriyet tarihinde emsaline pek nadır tesadüf edilen bu dahinin huzurunda, insan adeta tavurunu da, lisanını da, gayrı ihtiyarî değiştiriyor; ona lâyük olabilecek daha yüksek bir ifade tarzı arıyor ve aciz içinde çırpınıyor. Goethe, hayranı olduğu Shakespeare hakkında: "Ondan lâyük olduğu gibi bahsetmek, onu olduğu gibi tavsif etmek için lisan kâfi gelmez,, demişti. Acaba gelecek nesillerin kendisinden bahsederken aynı sözü, hem belki de daha büyük bir isabetle, kullanacaklarını Goethe daha o zamandan sezmiş miydi?

Hele Goethe'nin kendime mevzu ittihaz ettiğim şahsiyetini, bu ucu bucağı bulunamıyan âlemi, bir hitabenin dar çerçevesi içine sığdırmak şöyle dursun, ciltlerle yazı yazmakla bile tamamen anlatmak imkânsızdır. Halbuki, sathî bir nazarla bakılınca, bunda bilâkis hiç zorluk olmayacağı zihabı hasıl olur. Çünkü Goethe'nin zahirî hayatı, mektupları ve hatıratı delâletile, en ufak teferruatına kadar gözümüzün önündedir, ve bu hayat, görünüşe nazaran baştan başa kaygusuz, şen ve mes'ut geçmiştir. Onu, diğer bir çok meşahirin hayatları gibi, mücadelelerle dolu, müheyyiç bir drama değil, olsa olsa, hafifçe dalgalı güzel bir hissî romana

benzetmek kabildir: Frankfurt şehrinde vaktü hali yerinde, eşraftan bir zatın oğlu olarak dünyaya gelmiş, çocukluğu ve gençliği kedersiz geçmiş, evvelâ evde hususî hocalardan okumuş, sonra Leipzig ve Strassburg darülfünunlarında hukuk tahsil ederek avukat olmuş, neşrettiği edebî eserlerle şöhret bulmuş, genç bir hükümdarın teveccühünü kazanarak daha 26 yaşında iken onun Weimar kasabasına nakletmiş ve, kısa bir iki fasıladan sartinazar, ömrünün sonuna kadar bu güzel memlekette kalarak devlet memurluğunun en yüksek mertebesine kadar çıkmış, maddî kaygu ve ihtiyaç ne olduğunu hiç bilmemiş ve nihayet tabii eceli gelecek, şöhreti bol ve maddî huzur sebepleri yerinde olan 83 senelik mevcudiyetine hatime çekmiştir.

Fakat, fazla bir hususiyeti olmadığı görülen bu zahiri mevcudiyet kabuğunun bir defa da içine bakalım: Orada, her safhası tam manasile yaşanmış ve işlenmiş, çok canlı, çok fırtınalı bir hayatın alevler fişkırıldığını görürüz. Bu hayata istikamet veren ruhi ve fikri amillere, yani Goethe'nin yaradılışına ve kabiliyetlerine bir Mason gözüyle bakarak onları tahlile çalışmak, kayden Mason olduğunu bildiğimiz Goethe'nin ruhan ve fikren de Mas.'luğa ne dereceye kadar yaklaştığını araştırmak, büsbütün faydası olmasa gerektir.

Goethe, daha 26 yaşında iken "İnsanın tabiatında ne kadar zıddiyetler tasavvuru mümkünse, bana bunların hepsi birden kısmet olmuş," diyor. Onun ruhunda taşkın bir hassasiyet, tatmini imkânsız bir sevgi ihtiyacı, itidal bilmeyen bir ihtiras ve derin bir kara sevda meyli, her an karşılıklarına dikilen müthiş bir irade kudreti ve keskin bir muhakeme kabiliyetile çarpışıp durmuştur. Ve işte bu mütemedâ çarpışma, Goethe'nin öyle zannolunduğu gibi bahtiyar yaşamadığını bize anlatmağa kâfidir. Tasso nam eserinde, "Prenses,"in: "Eleonore, bahtiyarlık acaba kimlere nasip oluyor?," diye sorduğu sual, şairin kendi kanayan kalbinden gelen bir sualdir. Goethe'nin devamlı bir surette bahtiyar olamayışının sebebi şüphesiz kendi yaradılışında mündemiçtir. Onun zıddiyetlerle dolu olan benliğinde kendi kendine ve zahmetsizce bir ahenk teessüs edemezdi. Bu büyük dahiyi her nevi beşerî kusur ve şaibelerden büsbütün tenzih etmek, onu mafevkalbeşer bir sanem

yapmak istemek, ne ilim ne de Mas.'luk şiarile telif olunabilir. Ve esasen Goethe gibi bir dahînin böyle bir yalana ihtiyacı da yoktur. KK.'im, her insan gibi Goethe'nin de kusurları, nakisaları vardı. Bunu itiraf etmek, ona karşı duyulan hürmet ve muhabbeti asla azaltmaz, bilâkis, belki de onu bize bir parça daha yaklaştırır. Bütün şahsiyetinin muhassalası alındığı takdirde ise, Goethe'nin "son derece iyi bir insan,, olduğu tereddütsüz iddia olunabilir. Her zaman kendisine "iyiliği,, düstur ittihaz etmiş olan bu büyük adam, bilmiyerek veyahut ihtiraslarına kapılarak yaptığı fena hareketleri bilâhara tamire çalışmış, edemedikleri için de daima nedamet çekmiş, bu yüzden kendini üzmemekten ölüncüye kadar vazgeçmemiştir. Bütün eserlerinde her zaman necabeti, ahlâkı, doğruluğu, temiz yürekliliği, hulâsa fazileti terennüm etmiş, insanların ancak bu sayede "insan,, olacaklarını ve onları diğer mahlûklardan ayıran vasıfların yalnız bunlar olduğunu tekrarlamış durmuştur. Mealiye bu derece meftun olan bir şairin-eserile şahsiyeti arasındaki sıkı münasebet bizce malûm olmasaydı bile-yine bütün manasile iyi bir insan olduğunda artık şüphe edilebilir miydi ?

Goethe'nin temiz ve cidden iyi bir insan hükmünü derhal verdiren diğer bir ciheti de, bütün dünyaca meşhur olan çalışkanlığı ve vaziteperverliğidir. "Eşya ve hâdisatı elimizden geldiği kadar tetkik etmek, onları hafızamıza yazmak ve hiç bir günümüzü yeni birşey öğrenmeden geçirmemek,, , işte Goethe'nin bu sade ifade içine sıkıştırdığı yüksek düstur, kendi 60 küsur senelik fikrî hayatının mahreki olmuştur. İlim ve irfanın hemen her şubesinde vardığı yüksek mertebelerin yalnız bir tanesine irişmek için bile ekseriya insanın ömrü kifayet etmediğini düşünürsek, sayının kesafetine akıl erdirmek çok güç olduğunu itiraf ederiz. Edebiyatın her sahasında bir kıral olan şair Goethe'nin yanında hâkim Goethe'yi unutmamak lâzımdır, ki felsefe, ilâhiyat ve filolojinin her şubesinde vukuf sahibidir, mükemmel Fransızca, İngilizce, Lâtince, Yunanca ve İbranice ve hatta bir parça da farisî, arabî ve sanskrit bilir. Bir de münekkit ve san'atkâr Goethe vardır ki, bilhassa resim, heykeltraşlık ve tiyatro sahaslarında çok kuvvetlidir, bu san'atların yalnız nazariyatı değil,

tatbikatile de iştigal etmiş, uzun müddet resimle uğraşmış, Weimar tiyatrosunda bilfiil rejisörlük yapmıştır. Goethe'nin tabiiyatla derin tevaggülü ve bilhassa nebatata ve fiziğe ait eserleriyle keşifleri ise cidden fevkalâde mühim ve meşhurdur. Bütün bunlardan maada hatırdan çıkarılmamalıdır ki, Goethe meslek itibarile devlet adamı, nazır ve başvekil idi, küçük te olsa, her halde mustakil bir devlet olan Sachsen-Weimar Büyük Dokalığının siyasî ve idarî bütün yükünü sırtına almıştı ve vaktinin en büyük kısmını tabiatile mesleğine hasretmek mecburiyetinde idi. O hudsuz edebî, fikrî ve ilmî iştigalleri arasında devlet işlerine de nasıl vakit bulduğunu ve o küçük memleketi dırendiş ve sebatlı idaresile yavaş yavaş nasıl refah, terakki ve saadete götürdüğünü havsalamıza sıgdırmak hakikaten imkânsızdır.

Goethe'nin akıllara hayret veren bu geceli gündüzlü çalışması sade irfan ve san'at için değildi. Onun daha gençliğindenberi bütün gayreti ve emelleri, san'atı da, irfanı da içine alan daha şümullu, daha ulvî bir ideale matuftu. Goethe daha o zamandan kendini sadece beşeriyetin faal bir rüknü olarak duyuyor ve insaniyete elinden geldiği kadar hizmet etmek istiyordu. Goethe'nin nazırında beşeriyet bir külldür, insanlar hep aynı vatanın, yani arzın evlâtlarıdır, aralarında din, ırk ve milliyet farkları kat'iyen gözetmez, hepsini aynı derecede sever, hepsinin şen ve bahtiyar olmasını, harbin, nifakla şıkakın, zulmün, esaretin, zillet ve setaletin ortadan kalkmasını bütün ruhuyla ister. Hayatını işte bu ideallerin tahakkukuna vakfetmiş, eserlerinde hep bu yüksek gayeleri müdafaa etmiştir.

Goethe'nin daha genç yaştan itibaren etrafındakiler üzerinde bıraktığı sihirli tesir de onu okuyanların bugün o tesir ve cazibeden kurtulamayışı da hep bu yüksek "insaniyet,, ideallerine hamlolunabilir. Meselâ, tasavvur olunabildiği kadar hevaî, çapkın, ele avuca sığmaz bir genç olan Goethe'yi pek yakından tanıyan ve bu delidolu doktorun haşarılıklarının her gün bin bir hikâyesini dinleyen Frankfurt, Leipzig, Strassburg, Wetzlar ve Offenbach ahalisi, bu taşkın, zekî, yakışıklı ve yaramaz gence yine af ve müsamahayla bakar, bazan çok çocuk, bazan da

yaşının fevkinde olgun ve akıllı görünen bu harikulâde insanı ister istemez severlerdi.

Goethe'nin daha o zaman tebarüz eden bütün birbirine zıt hallerini ifade edebilecek ancak bir kelime vardır: "Deha,,. Ve işte bu deha, alman edebiyat ve fikir hayatında o asırda hüküm süren ve tarihte adına "Sturm und Drag,, zamanı denilen sağnaklı ve fırtınalı devrin başına geçmeğe namzettii. O zamanın ekser münevver insanları gibi, onun da ruhunda hudutsuz bir insanîyet aşkı kaynıyor, ilim, san'at, ahlâk ve âdetler üzerinde hüküm süren birçok dar görüşlere karşı onun da müfekkiresi isyan alevleri saçıyordu. O da insanîyet mefkûrelerinin hakikat olmasına mani olan içtimaî müessese ve telâkkilerin ortadan kalkması için bütün kuvvetile uğraşıyordu.

Fakat Goethe'yi aynı gaye uğrunda çalışan arkadaşlarından ayıran çok mühim bir nokta vardı. Kalbi aynı insanîyet aşkile çarptığı halde, Goethe yalnız arkadaşlarına uymakla, yani bu güzel fakat tahakkuku henüz imkânsız hülyalara dalmakla iktifa etmedi. Benliğini dolduran bu işe her şeyden evvel kendi nefsini ıslah etmek, san'at kudretini yükseltmekle başlamak lâzım geldiğini, ve ancak böyle mütamadî bir azim ve emek neticesinde yetişecek eserlerin istenilen tesiri yapabileceğini daha genç iken anladı ve ona göre çalıştı.

Goethe henüz yirmi bir yaşında iken Strassburg şehrinde edip Herder ile tanışmış, dost olmuş ve kendisinden ancak beş yaş büyük olmasına rağmen o zaman artık tam olgunluk devresine girmiş bulunan bu yüksek edibin irşadından çok istifade etmiştir. Herder, Goethe'ni elinden tutan, ona irfan ve san'at vadisinde yol gösteren ilk ve son hocası olmuştur. Fakat Goethe çok mükemmel bir çırak olmasaydı, yaradılışında o kuvvetli sabır, tahammül ve hoşgörme kabiliyeti bulunmasaydı, Herder ile münasebetinden feyzli bir netice yerine belki de bir münaferet çıkardı. Çünkü Herder hiç te sabırlı, nazık ve durediş bir hoca değildi, şakirdinin bütün görüş ve telâkkilerini şiddetle hırpalar, yazılarını acı acı tenkit ederdi. Bu vaziyette Goethe gibi benliğinde hudutsuz bir kudret ve kabiliyetin inkişafını duyan, çocukluğundanberi hayli şımartılmış, Leipzig'te yazdığı şiirlerle de

artık epice şöhret kazanmış olan bir genç şair değil, lâalettayın her hangi bir genç olsaydı, bu hırçın ve dürüst hocadan hemen kaçardı. Goethe'nin nefsinin yenerik sebat edişi, karakterinin en esaslı hatlarından birini ve ahlâkının temel taşını teşkil eder.

İşte Goethe'nin bütün hayatı hep bu tarzda nefis mücadeleleriyle dolu bir sebat ve metanet destanıdır. Bu büyük adam ahlâkını, hareketlerini, meyl ve ihtiraslarını tashih etmek, seviyesini yükseltmek, hür ve şahsiyet sahibi bir insan olmak için geceli gündüzlü çalışmıştır. Mas'aların "ham taşı yontma,, tabirimizle en iyi ifade edilen bu çalışmayı Goethe'nin yalnız gençliğinde değil, bilhassa olgunluk devresinin, ve hatta ihtiyarlık senelerinin hemen her gününde bulmak ve cilvelerini adım adım takip etmek mümkündür. Başlı başına bir dünya olan bu büyük şahsiyetin derinliklerinde girebilmek, onun başlangıçta anlaşılmas gibi görünen birbirine zıt hallerine bir dereceye kadar akıl erdirmek ancak onun tükenmez bir gayretle ham taşı ömrünün sonuna kadar nasıl yonttuğunu araştıranlara müyesser olur.

İhtiyarlığında: "Adam evlâdının irişebileceği en büyük saadet, şahsiyet sahibi olmaktır,, deyen Goethe, daha gençliğinde bu gayeye varmağa çalıştığından dolayısıdır ki, "Sâgnak ve fırtına devri,, arkadaşlarının düştükleri şöhret iptilâsı, büyüklük, yıkmak beliyesi gibi hatalardan uzak kalabilmiştir. Filhakika, Almanya'da birçok müstesna insanları yutan bu devrin yıkıcı tesirlerinden Goethe'nin kendini kurtarabilmesini, onun yalnız yüksek edebî kudretine ve ilimle irfana karşı olan kuvvetli meyline hamletmek yanlıştır. Bu netice, her şeyden evvel Goethe'nin yaradılışında mevcut olan vazife duygusu ve hakikat sevgisile ahlâkî mes'uliyet korkusunun yüzlerce cilvelerinden biridir. Fırtınalı hayatının her safhasını bu sevgi ve duygu ile te'lif edebilmek, iz'an ve vicdanının emrettiği yerde feragate ve hatta fedakârlığa kadar gitmek, işte Goethe'nin hemen bütün ömrünü dolduran ruhî mücadelesi budur. Nefsile bu mütemedâ didişme ve bu hakikat sevgisidir ki onu doğruluğun ve nefis adaletinin müşahhas bir timsali yapmıştır.

Eserleri de hep aynı zihniyetin aksisadalarından ibarettir. Bunlarda da şahidi olmadığı, bizzat duymadığı ve yaşamadığı tek bir satır yoktur. Hayal kudretini hakikat ile her zaman nasıl

ve ne büyük bir hünerle mezcettiğini Goethe bize "Hayalle hakikat,, adını verdiği hatıralarında bütün tafsilâtile anlatıyor. Burada görüyoruz ki, şair yalnız her eserini değil, onların her parçasını, belki de her satırını benliğinde derin derin yaşamış, bize bitaraf bir kisve altında mutlaka ya kendi ruhunu, yahut ta bildiği, yakından tanıdığı veya sevdiği insanların ruhunu tasvir etmiştir. Goethe daha şiire yeni başladığı sırada san'atın gayesi, hakikate şairane bir şekil vermek olduğunu söylemişti. İhtiyarlığında ise, bütün eserleri hakkında: "Hepsi de aynı akidenin kırıntılarıdır,, demiştir. Evet "Götz,,i, "Werther,,i, "Clavigo,,su, "Egmont,,u, "Hermann und Dorothea,,sı, "Tasso,,su, Wilhelm Meister,,i, o emsalsiz lirik şiirleri, hepsi aynı hakikate vurgun ruhun, aynı san'at telâkkisinin muhtelif şekillerde tecellileridir, hepsi de aynı yol üzerine sıralanmış birer konak yerinden başka bir şey değildir. Fakat ne muhteşem, ne misli olmıyan konak yerleri! Kocaman bir dağ silsilesinin muhtelif zirvelerini andırıyolar. Her biri başlı başına bir âlem ve kendi muhitinde en yüksek şahika, her biri diğerlerinden derelerle, uçurumlarla ayrılmış. Fakat yine hepsi aynı zincirin birer halkasından ibaret...

Ve sonra, her birinin derinliklerinde, ekseriya gizli ve nadiren meydanda birer çağlıyan akar ki, bunların hepsi de aynı kaynaktan fışkırmaktadır. Goethe'nin insan ruhunu ve onun muammalarını sezebilmek için yarım asırdan fazla süren zihin yormasının semeresini bize sunan bu kaynak, nihayet onun ölmez şaheseri "Faust,,u yaratmıştır. Duyan ve düşünen her adamın benliğindeki ikilik, yahut bugünkü bir fizik tabirini kullanmak caiz ise, "kutbiyet,, , Goethe'nin bütün zihnini daha çok erkenden olanca kuvvetile kavramıştı. Bilhassa "Faust,,un esasını teşkil eden bu girift muammadan Goethe tâ son günlerine kadar kendini kurtaramamış, hemen her eserine bu muammanın inikâsı olsun karışmıştır. Bir tarafta gayrı ihtiyarî olarak her insanda beliren namütenahî ilim duyguları - diğer tarafta da her halde sonu gelecek olan ömrün ayrıca her safha ve tezahürünün de ergeç nihayete ermesi, yani hayatta ve makesi olan zahiri âlemde en ufağından en büyüğüne kadar herşeyin zaman ve mekânla tahdit edilmiş bulunması; bir tarafta ulvî duygularımız, ideallerimiz, sevgilerimiz,

vicdanî ve ahlâkî telâkkilerimiz, hulâsa ezeli bir nizam muhassalası olan mükevvenatın veyahut ülûhiyetin şuurlu bir zerresi olduğumuz hakkındaki derin sezilerimiz - diğer tarafta da hayatın süfliyatına, tama'larına, bilhassa hayvanî ihtiyaçlara ve hırslara çözülmeyen bir surette bağlı oluşunuz..., hulâsa bir tarafta insanı göklere doğru çekip yükseltmek isteyen bir kuvvet - diğer tarafta da onu daima toprağa doğru çeken ve çamura bağlamak isteyen diğer bir kuvvet... İşte, Goethe'nin ölmez şaheserinde başdöndürücü derinliklerini hüsu' ile seyrettığımız "Faust muamması,, , daha doğrusu kâinatın en büyük muamması! Bu müthiş "Labyrinth,, içinden çıkmak için Goethe'nin bize gösterebildiği tek bir yol vardır: Çalışmak, durmadan, bıkmadan, yorulmadan çalışmak ve didinmek; doğru, vefalı olmak, daima nefsini ıslah için uğraşmak ve bu uğurda her zaman kendi kendisiyle çarpışmak!

Goethe'nin "Faust,, ta yarattığı insan tipi, kendi benliğinin ve hayatının yüksek şairane kıyaslara bürünmüş timsalinden başka birşey değildir. Hele cennet kapısında Faust'un söylediği birkaç mısra' vardır ki, ömrü tükenmez zevk ve saadetlerle, müthiş kırgınlıklar üzüntüler ve nefis çarpışmalarile dolu olan ve her safhasında bir çok hatalara ve sürçmelere rağmen tekemmüle, insanlığa bir adım daha yaklaşan Goethe de, ahiret kapısında o sözleri aynile söyleyebilirdi:

Uzun boylu lâfa bilmem ne hacet?
Bırakın gireyim, açın kapıyı!
Çünkü sağlığımda ben bir insandım,
Yani bir mücahit, bir kahramandım.

Goethe'nin insanlıktan ne anladığını ve bu ideali nasıl her şeyden üstün tuttuğunu gösteren bu mısraların aslındaki belâgate hayret etmemek elden gelmez. Evet, KK.: rim, Goethe herşeyden evvel bir insandı, manasının bütün şümulile, tam bir insan. Kendisiyle 40 seneden fazla arkadaşlık etmiş olan " Wieland ,,ın : "Goethe en mükemmel insandır,, , deyişi elbette sebepsiz değildir. Ruhunun en kuvvetli unsurları hakikat sevgisi, hatalarını tashih gayreti ve nefis mücadelesi, insanîyet, irtan ve san'at aşkı, neca-

bet, hoşgörme ve bilhassa mütemadî bir çalışma meylerinden ibaret olan bu şahsiyet, hakikaten en mükemmel insan, veyahut bizce bunun müradifi olan “en mükemmel Mas.:”, idi.

KK.:rim, bundan 100 sene evvel ebedî maşrıka kavuşan, fakat saçtığı irfan nurunun göz kamaştırıcı alevleri insanlık âleminin ruhunda halâ parlıyan bu tam ve mükemmel Mas.:un huzurunda hürmetle eğilelim, onun açtığı insanlık yolunun felâketli dünyamızı bir gün elbette selâmete ırrştireceğine inanarak bizde aynı yolda çalışalım.

Emin Sait (Gç.:)

GOETHE'S LYRIK

Wenn wir von Goethe sprechen, dann können wir uns fast ausschließlich in Superlativen bewegen, ohne befürchten zu müssen, nicht bei der Wahrheit zu bleiben. Dabei umfasst die geistige Welt Goethes das menschliche Leben in seinen höchsten Höhen und tiefsten Tiefen, sodass über ihn zu sprechen Verlegenheit wäre, wenn wir nicht den Ausweg wählten, nur eine Seite seiner reichen Persönlichkeit zum Gegenstande unserer Betrachtung zu machen. Den unübersehbaren Einfluss, den Goethe auf das Geistes- und Gefühlsleben seiner Mitwelt, vor allem seines damals auch geistig noch keine Einheit darstellenden Vaterlandes ausgeübt hat, wollen wir als etwas Feststehendes und Unbestrittenes nur kurz erwähnen.

Wir wollen heute in notwendiger Beschränkung eine Seite der G. Schen Psyche betrachten, die uns Weisheitsbeflissenen besonders nahe liegt: seine mit tiefem Gefühle gepaarte und aus ihr erwachsende tiefe Einsicht von dem, was die menschliche Seele beschäftigt, sie in ihren tiefsten Tiefen bewegt und erschüttert.

Vornehmlich in seinem lyrischen Schaffen haben wir den reinsten Ausdruck und Ausfluss von Goethes tiefer Einsicht in alle menschlichen Dinge und seinem reinen Gefühl als dem Unterpfand der höheren und höchsten Bestimmung des Menschengeschlechts. Alles, was diesen fast vollkommenen Menschen in

seinem 83 Jahre währenden, in vieler Hinsicht überreich bedachten Leben erfreute, quälte oder sonst beschäftigte, musste er, nach seinem eigenen Geständnis, in ein Bild, in ein Gedicht verwandeln, darüber sozusagen mit sich selbst abschliessen, um wie er selbst sagt, „sowohl seine Begriffe von den äusseren Dingen zu berichtigen als auch sich im Inneren deshalb zu beruhigen. „

Deshalb sind alle Werke Goethes nach seinen eigenen Worten „Bruchstücke einer grossen Konfession,, die umso lebendiger und umso unmittelbarer wirken, je mehr sie der Ausfluss reinen Gefühls ohne jede philosophisch - spekulative Verkläuterung sind. Gerade die Lyrik Goethes ist in dieser Hinsicht als der lebendigste und unmittelbarste Kommentar für die ganze Weltanschauung des Dichters zu bezeichnen, in den sich zu versenken hoher geistiger Genuss und seelische Bereicherung bedeutet. Bei der Lyrik fällt im allgemeinen jede abstrakte begriffliche Formulierung von vornherein fort, sie bildet den nur gefühlsmässigen Ausdruck einzelner, durchaus selbständiger, wenn auch letzten Endes durch die geistige Einheit des Weltbildes zusammenhängender Gedanken und Stimmungen. Auch G. selbst wollte sie so aufgefasst wissen, und wir haben sie so zu verstehen und in uns aufzunehmen. Wenn Sie sich in Goethes Lyrik versenken, so ist's, wie wenn Ihnen ein wahrer Freund sein Tiefstes, seine schönsten Freuden und seine zehrendsten Sorgen anvertraute, wie wenn Sie den starken Herzschlag dieses grössten unter den menschlichen Menschen, wie Wieland ihn genannt hat, an Ihrer Brust verspürten und Sie fühlten, dass G. damals die Wahrheit sprach, als er sagte, dass er in seinen 75 Jahren keine 4 Wochen eigentliches Behagen gehabt habe. Goethes Lyrik lehrt uns, dass selbst ein so reges geistiges und seeliches Leben wie das seine kein einfaches Beruhigt und Befriedigt - Sein bedeutete, sondern das es, nach seinen eigenen Worten, «das ewige Wälzen eines Steines war, der immer von neuem gehoben sein wollte. » Goethes Lyrik bringt ihn uns auch menschlich näher: in seinen Gedichten ist er ausgelassen, mutwillig, fröhlich, trotzig, ernst, nachdenklich,

verstehend, dankbar, zart, gütig, kurz, er durchläuft in ihnen die ganze Skala menschlicher Gefühle, er ist ein Mensch in seinem Triumph und in seiner Not, so wie Du, ich oder irgendein anderer Menschenbruder.

Auch sein Kredo finden wir in ihr den unerschütterlichen Glauben an das Gute, das Sinnvolle in der Schöpfung, an Gottes Güte und Erbarmen, diesen Glauben, der auch bei Goethe ein Willensakt war, den Glauben, mit dem das Wissen um die Unzulänglichkeit unseres Erkenntnisvermögens Hand in Hand geht, und ausser diesem Glauben auch die Gebote nach denen wir das Leben meistern werden.

Hören wir z. B. folgende Worte tröstlichen Glaubens :

Kein Wesen kann zu nichts zerfallen !
Das Ew'ge regt sich fort in allen,
Am Sein erhalte Dich beglückt !
Das Sein ist ewig ; denn Gesetze
Bewahren die lebend'gen Schätze
Aus welchen sich das All geschmückt.

In der Indischen Legende lautet die Botschaft an die Ausgesandten Bramas :

Wandert aus durch alle Welten,
Wandelt hin durch alle Zeiten
Und verkündet auch Geringstem,
Das ihn Brama droben hört !
Ihm ist keiner der Geringste ;
Wer sich mit gelähmten Gliedern,
Sich mit wild zerstörtem Geiste
Düster ohne Hilf'und Rettung,
Sei er Brame, sei er Paria,
Mi dem Blick nach oben kehrt,
Wird's empfinden, wird's erfahren :
Dort erglühen tausend Augen,
Ruhend lauschen tausend Ohren,
Denen nichts verborgen bleibt

In überströmendem Dank ruft deshalb der Paria aus :

Grosser Brama, nun erkenn' ich,
Dass Du Schöpfer bist der Welten !
Dich als meinen Herrscher nenn' ich,
Denn du lässest alle gelten.
Und verschliessest auch dem letzten
Keines von den tausend Ohren ;
Uns, die tief herabgesetzten,
Alle hast du neu geboren,

Die Aufgabe, die in der Tatsache des Lebens jedem einzelnen Menschen gestellt ist, löst Goethe nach dem Rezept :

Ja, diesem Sinne bin ich ganz ergeben,
Das ist der Weisheit letzter Schluss :
Nur der verdient sich Freiheit, wie das Leben,
Der täglich sie erobern mus. » und

am Schluss des "Faust,, :

Wer immer strebend sich bemüht,
Den können wir erlösen !

Einige praktische Lebensregeln lauten :

Willst Du, mein Sohn, frei bleiben,
So lerne was Recht's,
Halte Dich genügsam
Und nie blicke nach oben hinauf !

oder

Tu nur das Rechte in Deinen Sachen ;
Das andre wird sich von selber machen.

weiter

Du sehnst Dich, weit hinaus zu wandern,
Bereitest Dich zu raschem Flug ;
Dir selbst sei treu und treu den andern !
Dann ist die Enge weit genug.

an anderer Stelle ein ganz ähnlicher Gedanke :

Willst Du ins Unendliche schreiten,
Geh nur im Endlichen nach allen Seiten.

Diesen Versuch, Ihnen einen schwachen Abglanz von der Schönheit Goethescher Lyrik zu vermitteln, will ich mit einigen weiteren Proben seiner Muse beschliessen, in denen er Allgemein - Gültiges mit seherischer Klarheit formuliert.

Zunächst:

Das Leben lehrt uns, weniger mit uns
Und andern strenge sein.
Auch sind wir nicht bestellt, uns selbst zu richten.
Zu wandeln und auf seinen Weg zu sehn,
Ist eines Menschen erste, nächste Pflicht.

An anderer Stelle der «Iphigenie» :

Denken die Himmlischen
Einem der Erdgebornen
Viele Verwirrungen zu,
Und bereiten sie ihm
Von der Freude zu Schmerzen
Und von Schmerzen zur Freude
Tief erschütternden Übergang :
Dann erziehen sie ihm
In der Nähe der Stadt
Oder am fernen Gestade,
Dass in Stunden der Not
Auch die Hilfe bereit sei,
Einen ruhigen Freund.

Was G. als sein «Eigentum» betrachtet :

Ich weiss, dass mir nichts angehört,
Als der Gedanke, der ungestört
Aus meiner Seele will fliessen,
Und jeder günstige Augenblick,
Den mich ein liebendes Geschick
Von Grund aus lässt geniessen.

eine weitere Lebensregel :

Willst Du Dir ein hübsch Leben zimmern,
Musst Dich ums Vergangene nicht bekümmern.

Das wenigste muss Dich verdriessen ;
Musst stets die Gegenwart geniessen,
Besonders keinen Menschen hassen
Und die Zukunft Gott überlassen.

Als Vorletztes des « Wanderers Nachtlid » in dem der Dichter die Sehnsucht nach dem Erlöser Tod mit der Erhabenheit stiller Ergebung und wundervoll einfachster Naturschilderung vereinigt :

Über allen Gipfeln
Ist Ruh ;
In allen Wipfeln
Spürest Du
Kaum einen Hauch;
Die Vögelein schweigen im Walde.
Warte nur, balde
Ruhest Du auch.

Zum Schluss endlich, meine Br., Goethes packende Phantäsie von dem, was für unser irdisches Wissen das vorläufige Ende bedeutet, vom — Tod. Sie lautet :

Wenn aus dem innerst tiefsten Grunde
Du ganz erschüttert alles fühlst,
Was Freud und Schmerzen jemals Dir ergossen,
Im Sturm Dein Herz erschwillt,
In Tränen sich erleichtern will
Und seine Glut vermehrt,
    Und alles klingt an Dir und bebt und zittert,
    Und alle Sinne Dir vergehn,
    Und du dir zu vergehen scheinst
    Und sinkst,
    Und alles um Dich her versinkt in Nacht,
    Und du, in immer eigenstem Gefühl,
    Umfassest eine Welt :
Dann — stirbt der Mensch.

G. H. Rensonet (St.:)

Goethe

Mes chers frères,

Nous nous sommes réunis ce soir en séance solennelle pour commémorer le centenaire de la mort de Johann Wolfgang Goethe. En général, la commémoration des morts, résultant d'un sentiment humain très naturel forme une base très importante pour la naissance des traditions, et c'est pourquoi elle a sa place reconnue dans le rituel maçonnique, où la tradition joue un si grand rôle.

Si la loge «Stamboul» a décidé de vouer une séance entière à la mémoire de Goethe, c'est pour essayer de témoigner sa profonde reconnaissance au génie universel de notre illustre frère. Pour accentuer encore que Goethe n'appartient pas seulement aux peuples de langue allemande, mais au monde entier, et pour que notre rituel ne paraisse rien que tradition à ceux des frères ici présents qui ne possèdent pas l'allemand, je vais essayer d'exprimer en français les sentiments qui nous animent ce soir.

Dans ce but, je ne vais pas vous citer des dates, ni vous dresser un aperçu biographique.

La vie de Goethe longue et riche, se place en travers de la ligne de démarcation de deux grands siècles, et comprend politiquement, la guerre de 7 ans, la guerre de libération de l'Amérique du Nord, la révolution française avec l'apogée de Napoléon et sa déchéance, les luttes allemandes pour la constitution jusqu'à la Révolution de Juillet. Au point de vue de l'histoire des arts, elle comprend le déclin du rationalisme, le développement de la critique philosophique, la naissance et l'apogée du classicisme, la victoire du romantisme dans la littérature, la philosophie et les sciences; un nouvel afflux de forces de l'antiquité et un réveil des vitalités autochtones germaniques du moyen âge.

Jusqu'à nos jours, nous vivons beaucoup plus que nous ne nous en rendons compte, de l'esprit du 18ième siècle, par Bach et Mozart, par Kant . . . . . et cependant, en évoquant l'image du 18ième siècle, nous sommes peut-être enclins à voir d'abord ses côtés faibles, ses défauts que nous croyons avoir

vaincus, son rationalisme froid. Par son optimisme bon marché, son exaltation du bon sens, sa fantaisie relâchée, il se détourne de tout ce qui est mystères: nous mésestimons facilement la valeur culturelle de ce 18ième siècle qui pourtant est la première époque vraiment moderne, la base immédiate de notre propre civilisation.

Avant la naissance de Goethe, c'est la France qui joue le rôle principal sur la scène de la civilisation européenne. Elle domine les beaux arts avec ce don infaillible de la forme maîtrisée, par laquelle elle arrête la végétation trop luxurieuse du style contemporain dans l'architecture; et en rassemblant toutes les ressources de ce style dans l'harmonie heureuse d'un Watteau ou d'un Boucher. Encore plus puissamment, la France domine dans le royaume des lettres, et la presque totalité de la vie intellectuelle publique, de la philosophie et des sciences. Jamais la littérature n'a été à tel point le guide spirituel de la France et de l'Europe comme du temps de Voltaire et de Rousseau.

Et pourtant, cette prépondérance de l'esprit français fut déjà moins essentielle qu'elle ne le parût superficiellement. Les deux grands peuples de langue et d'origine germaniques, les anglais et les allemands, se préparent. Déjà depuis 1700, l'Angleterre commence à donner le ton ou à fournir les thèmes dans beaucoup de domaines: par Locke pour la philosophie, par Newton pour la science, par Steele et Addison pour la propagande de nouvelles idées sociales; bientôt vient Richardson pour le roman de moeurs.

Les voix allemandes ne se font pas encore entendre dans ce chœur toujours dirigé par Paris, car la parole d'un Leibnitz n'atteint que quelques esprits rares. Jusqu'au milieu du siècle, l'Allemagne reste principalement réceptive. Goethe lui même, dans sa jeunesse, s'est encore nourri de l'esprit français. Et même quand l'Allemagne est arrivée dans la seconde moitié du siècle à un développement remarquable de sa vie intellectuelle, ce n'est que pour atteindre à l'édification nationale. Avant 1800, la culture française et anglaise n'ont absorbé que très peu d'éléments allemands.

D'autant plus remarquable est la récolte surprenante dans les domaines de la musique, de la philosophie, des sciences et de la poésie, produite par l'Allemagne, politiquement morcelé et socialement arriérée : une récolte qui surpassait tous les trésors spirituels que la société brillante de la monarchie française ou la vie sociale robuste anglaise avaient pu produire.

J'ai déjà mentionné les côtés faibles du 18ième siècle, tels que l'histoire courante nous les fait surgir devant nos yeux. L'absence du 18ième nous paraît sans grande tension; l'image de ce temps est comme un pastel aux couleurs harmonieuses mais faibles. La fantaisie est domptée par le bon sens, l'idylle représente la sphère la plus élevée où elle peut se transporter.

Cependant, la force de pensée, libérée par le rationalisme général, de la religion et de la philosophie, trouve un emploi fructueux dans la nouvelle science. Les grands créateurs, tels Kepler, Galilei, Descartes, Spinoza, Huygens et Newton, avaient déjà frayé le chemin, mais ce n'est que maintenant que leur esprit commence à devenir propriété de la masse. Pour la première fois, la science devient un facteur régnant, un élément intégral de la vie sociale, un signe caractéristique d'un temps nouveau.

Maintenant que l'idée de Dieu s'affaiblit, la nature devient souveraine, et le microscope, le macrocosme et le microcosme se dévoilent aux yeux humains. La grandeur, la richesse, la finesse et l'efficacité de la nature remplissent l'esprit d'un pieux respect.

Dans tous les domaines, tant intellectuels qu'esthétiques, ce courant vers la nature devient souverain. Vers la moitié du 18ième siècle, les beaux arts semblent passer du ton majeur au mineur, la frivolité du rococo cède le champ à une austérité nouvelle, la ligne redevient droite, la forme sobre. La simplicité devient l'idéal, et le sentiment détrôné l'esprit.

La croyance en la raison et le bon sens persiste, et cependant un nouvel élément de caractère irrationnel adoucit son règne; la nature attire plus que jamais toutes les forces, toute la vénération, non seulement comme objet de recherches scientifiques, mais surtout comme source d'inspiration de toute

beauté, comme base et mesure de la morale. La nature paraît offrir à l'humanité la vérité, la beauté et la vertu si recherchées. Le prophète de ce mouvement est Rousseau.

Mais l'esprit, toujours à la recherche de normes et de motifs, ne peut se passer maintenant de l'appui d'images d'un passé qu'il trouve dans l'idéal éternel d'un nouveau classicisme où une influence grecque prédomine; et dans le souvenir de la propre antiquité lointaine, qui donneront naissance sous peu au Romantisme.

Dans l'époque que je viens de vous esquisser, Goethe grandit. Né en 1749, c'est surtout dans ce 18ième siècle qu'il se forma et que nous pouvons le comprendre.

Avec l'esquisse de ce temps, je vous ai donné en même temps une esquisse de la vie de Goethe. Il subit et assimile toutes les influences, tous les courants: sa jeunesse subit une forte influence française; comme Kant, il s'est reconnu le débiteur de Rousseau, mais son esprit créateur s'acquitte du don de la Nouvelle Héloïse par le Werther. Il passe par le sentimentalisme, le classicisme, l'ossianisme, mais il sait relever tous ces courants et vaincre toutes les formules en leur donnant une nouvelle expression. Ce que son siècle avait rejeté comme une illusion vaine, l'enthousiasme, redevient pour lui une source d'inspiration précieuse. Son activité est inimaginable: à part ses mérites dans le domaine administratif à la cour de Weimar, il sait produire des idées créatrices dans la minéralogie et la géologie, la botanique, la zoologie, la biologie et l'ostéologie, la météorologie, la chimie et la physique. Partout il est autodidacte, il ne peut pas apprendre les sciences des livres. Constamment il se tourne vers la nature, il veut explorer et voir lui même, et c'est seulement après, qu'il a le don de savoir profiter des expériences et de la sagesse d'autres pour compléter et éclaircir ses propres connaissances.

Ses efforts ne se concentrent pas sur une idée philosophique, il ne s'efforce pas de créer un système arrondi complet, couronné par une métaphysique. Mais pourtant, en considérant comme philosophe un homme qui, devant le grand mystère de

la vie, cherche à se faire une conviction personnelle sur les grands problèmes de la vérité et de la vie, nous devons certainement apprécier Goethe comme philosophe.

Par ses théories, il tend approfondir ses connaissances du monde sensoriel, jamais il ne se perdra dans des rêveries vaines.

Il dit lui même: "Le plus grand bonheur de l'homme pensant est d'avoir exploré l'explorable, et de vénérer calmement l'inexplorable».

Quel est le message que le riche esprit de ce poète créateur génial, de cette personnalité si universellement formée, transmet à notre génération?

C'est surtout grâce à sa propre philosophie que nous connaissons Goethe plus profondément que n'importe quel autre poète, savant, inventeur ou homme d'état. Goethe a toujours senti le devoir de rendre compte de ses pensées et de sa formation. Pour lui, la vie était une synthèse de volonté et de déterminisme: elle semble n'être que vouloir, et résulte en devoir.

Ce qu'il exige avant tout de l'humanité, c'est de développer l'individualité. Rien ne lui paraît aussi méprisable que de répéter les idées des autres, sans les avoir approfondies soi-même.

Dans ses idées génératrices de vie, sur le phénomène de la mort, il nous prouve sa philosophie positive de la vie. Il lui est impossible de se figurer le néant, la cessation de la pensée avec la mort, et trouve la preuve de l'immortalité dans nous-mêmes.

Il appartient à ces esprits, qui élargissent tous les cadres dans lesquels se confinent les connaissances humaines, qui savent vaincre tous les termes de la pensée, d'un style ou d'une école; et à toutes les choses dont son vaste esprit s'occupe, il donne une nouvelle dimension que son siècle ignorait avant lui.

C'est pourquoi, pour nous autres maçons, il nous donne l'exemple de nous préparer à l'édification d'un temple idéal de l'humanité, de nous perfectionner nous-mêmes, sans compter sur une force et une initiative externes, pour que bien haut, au dessus des soucis de la vie matérielle, s'ouvre pour nous un vaste horizon, qui nous montre la source du Vrai, du Bien et du Beau.

H. Goemans (St..)

MAS.: KONVAN VE KONGRELERİ VE A. M. I.

Ötedenberi muhtelif millet ve memleketlere mensup Mas. ların, mesleğin düstur ve gayeleri etrafında görüşmek üzere bir şehirde toplanışlarına Konvan veya Kongre denmektedir. Bu toplanışlarda bazan Büyük Localar resmen birer murahhas heyet göndermek suretile kendilerini temsil ederler; bazan da, Büyük Locaların resmen iştiraki olmaksızın, bir memleket Büyük Locasına mensup BB. in teşebbüsleri ile beynelmil içtimalar tertip olunur ki, bunlardan birincisine Konvan, ikincisine de Kongre tabiri alem olmuş gibidir. Muhtelif localara mensup Mas. ları bir araya getirmek emelile tertip edilen kongrelerden birincisi 1842 senesinde Washington'da, ikincisi de 1843 te Baltimore'de toplanmıştı; ancak bu kongreler henüz beynelmil bir mahiyet arz etmekten uzak ve sırf Amerikalı Mas. lara münhasır kalmıştı.

1845 te Steinbach'da, 1846 ve 1847 de Strassburg'da, 1848 de İsviçrenin Bâl şehrinde ve yine 1846 da Strassburg ve 1856 da Steinbach'da aktolunan kongreler, istihdaf ettikleri gaye ve maksat itibarile hususî bir mahiyeti haizdirler. Bu içtimalarda Fransız ve Alman Mas. luğunun Erwin von Steinbach' [1] in ruh ve maneviyetine dayanarak anlaşması ve birleşmesi çare ve esasları aranmıştır.

Bundan sonraki beynelmil Mas. kongreleri meyanında 1889 da Paris te, 1894 de Anvers'te, 1896 da Lâhi'de, 1900 senesinde yine Paris'te, 1902 de Cenevre'de, 1904 te Brüksel'de, 1905 te Lizbon'da, 1910 da yine Brüksel'de, ve 1911 senesinde de Roma'da aktedilen kongreler zikre şayandır. Resmî bir mahiyeti haiz olmamakla beraber bu kongrelerin ekserisinde bir çok Obediansların da resmen kendilerini temsil ettirdikleri vakidir.

Bu içtimaların ruznameleri Avrupa Mas. larını birbirine yaklaştırmak çarelerini aramak için mevzu müzakereleri ihtiva etmektedir.

Bunun haricinde münhasıran Fransız-Alman Mas. luğunu birbirine yaklaştırmak maksadile teşekkül etmiş olan bir Komitenin tertip ettiği Manifestation namını taşıyan içtimalar vardır ki, bunlara sulh ve müsalemet siyasetinin galebesini özleyen muhtelif meleket Mas. ları da iştirâk etmişler, ve 1907 den itibaren vukubulan toplanışlarında cihan müsalemetinin muhafazası, cihan kardeşliğinin teessüsü ve bilhassa Alman-Fransız itilâfının temini için uğraşmışlardır.

Bu kongrelerin mürettepleri meyanında bulunan Fransız sulh hakimlerinden Bernardin, Strassburg'lu profesör Dr. Kraft, Neuenburg hükümet

[I] 1240 ta Mayans şehrinde doğup 1318 de Strashburg'ta ebedî Meş. a intikal eden bu zat meşhur Strassburg Katedralinin mimarı olup 1275 te yapı kalfa ve taşıları arasından bir lâyük Kar. lik cemiyeti tesis etmek suretile bu sanat erbabını rühbanî yapı cemiyetlerinden ayırmağa muvaffak olmuş ilk Mas. dur.

erkânından Quartier-la-Tente, Frankfurt asarı atıkacılarından L. Bangel, dava vekili A. Dop, Lüksemburg Üs. Âzâmı Y. Yunck BB. in sarfettikleri gayretler Mas. tarihine geçecek kıymeti haizdir. 1904 de Kolmar civarında Schlucht'ta toplanan birinci kongreyi 1909 da Bâl, 1910 da Baden-Baden, 1911 de Paris, 1912 de Lüksemburg, 1913 te Lâhi kongreleri takibetmiş, ve bu son kongreye 14 muhtelif millete mensup Mas. lar iştirak etmişlerdir. Bu Manifestation içtimalarının cihan harbinden evvel sonuncusu olan kongrenin toplanma mahalli olarrak Frankfurt şehri tesbit edilmişken maatteessüf Umumî Harbin patlaması buna mani olmuş ve ta 1925 te Bâl'de yapılan Manifestation ile, uzun müddet münkati kalan rabita ve münasebatın tekrar ihyasına imkân bulunmuştur. Ancak maksadı teessüsü evvelâ Fransız - Alman masonluğunun ve saniyen dünya mas. larının tekarrübünü teminden ibaret olan bu kongrelere maatteessüf bu tarihten sonra, mensup buldukları Büyük Localar tarafından menedilmiş olduklarından dolayı, Alman Mas. ları iştirak edemez olmuşlar ve 1928 de Verdun'de, 1929 da Manheim'de 1930 da Besançon ve Freiburg i. B'ta aktedilen kongrelerde sadece, Alman Büyük Locaları tarafından gayrı muntazam addedilmekte olan (Doğan Güneş Mas. Cemiyeti) ne mensup Alman BB. hazır bulunmuşlardır.

Almanların ademi iştiraki yüzünden Fransız - Alman mas. luğu tekarrübünden istihdaf edilen birinci gayesini kaybetmiş bulunan bu kongrelerin ikinci gayesi de millî obediyanlara mensup münferit mas. ların bir cemiyeti halinde tenemmüv ve teşekkül eden (Umumî Mas. lar Birliği) [1] tarafından benimsenerek 1924 te Bâl'de, 1928 de Viyana'da, 1929 da Amsterdam'da, 1930 da Cenevre'de, 1931 de Paris'te ve ahiren 1932 Ağustosunda da Berlin'de kongreler aktedilmiştir. Bu kongrelerde mas. lar edip ve muharrirler, doktorlar, hukukçular, esperantocular, gençlik teşkilâtçıları ve terbiyeciler, sulh ve müsalemetçiler, kitabiyat ve mas. asarıatika muhibleri, ilmî mesaiciler, hukuku beşerciler gibi ihtisas gurupları ve komisyonları halinde çalışmışlardır. (Umumî Mas. lar Birliği)ni kudretli kiyaset ve liyakatlarile bütün dünya mas. luğuna sevdirmek uğrunda sönmez bir aşkla çalışanlar meyânında Mas. ulularından, profesör Dr. Kraft, Viyanalı profesör Viktor Hammerschlag ve Üs. Âz. Eugen Lennhoff, Parisli E. E. Plantagene, İsviçreli Dr. Fritz Uhlmann, Portekiz Üs. Âz. larından Magelhaez Lima Holandalı A. F. L. Faubel, Polonyalı Kipa gibi dünya Mas. luğunda tanınmış zevatı hürmetle zikrederken Türk Mas. larının bütün Avrupa ve Amerika mas. larının dahil bulunduğu bu teşekkül ile de yakından alâkadar olması lüzumuna işaret etmeği faydalı bulurum. Bu alâkadarlığın, millî mas. luğumuzun şeref ve haysiyeti namına daha fazla teahhür etmemesi temenniye şayandır.

* *

[1] Büyük Şark No. 5 - 4 .... Sayfa 8 e bakınız.

A. M. I. Konvanları

Muhtelif millî Büyük Localara mensup münferit Mas. ların toplaşmasından ibaret olan salifüzzikir Mas. Kongreleri yanında bir de beynelmilel Mas. Konvanları vardır ki, bunların bir kısmı, ilk içtimanı 1875 tarihinde Lozan'da akteden ve ondan sonra gayri muayyen fasıllarla 1907 de Brüksel'de 1912 de Waşington da, 1922 de yine Lozan'da ve 1929 da da Paris'te toplanmış olan İskoçya Riyetine mensup beynelmilel Yüksek Şuralar Konvanları, diğeri de remzî Büyük Localar tarafından aktedilen Assosiation Maşconique Internationale (A. M. I.) konvanıdır. Bugünlerde şehrimizde toplanan bu Beynelmilel Mas. İttihadı (A. M. I.) nin merkezi Cenevre'de dir.

Alelûmum mas. kongreleri hakkında KK. e mücmel malûmat verdikten sonra (A. M. İ.) nin teşekkül tarihinden ve şimdije kadar ittihaz etmiş olduğu esaslı kararlardan bir nebze bahsetmeği faydalı bulurum:

Birinci Konvan: Daha Cihan Harbi devam ederken Hollanda Mas. ları tarafından bitaraf memleketlere mensup Mas. ları bir yerde toplamak için bir çok teşebbüslerde bulunulmuştu. Maksat, harp biter bitmez, bütün dünya Mas. larının birleşmelerini teminden ve bu birleşme esaslarını daha evvelden hazırlamaktan ibaretti. Bu istihzarattan sonra İsviçre'nin (Alpina) Büyük Locası tarafından vaki davet üzerine 1921 senesi Teşrinievvelinin 19 undan 23 üne kadar Cenevre'de toplanan birinci konvan (A. M. I.) nin teessüsünü temin etti. Bu konvana şu Büyük Loca ve Büyük Meş. lerin murahhasları iştirak etmişlerdi: Newyork, Viyana, Belçika, Türkiye, Bulgaristan, İspanya (Büyük Locası), Fransa (Büyük Loca ve Büyük Meş. 1), İtalya (Büyük Meş. 1) Felemenk, Portekiz ve İsviçre.

Yukarıda işaret ettiğim veçhile Alman millî Büyük Locaları tarafından gayri muntazam addedilmekte olan Nürnberg'te müteşekkil ve (Doğan Güneş Mas. Cemiyeti) namını taşıyan Alman teşekkülü tarafından gönderilmiş olan Alman murahhasın da, orada verilen bir karar ile müzakerata iştirakine müsaade edildi. Almanların muntazam Büyük Localarından hiç bir murahhasın gelmemiş olması dolayısile Alman Mas. luğunu da temsile imkân vermiş olmak için acele böyle bir karar verilmişti. Bu içtimaa İsviçre Üs. Âz . . 1 profesör J. Reverchon riyaset etti. Aktedilen altı celsede Association'nun esas kavanin ve düsturları müzakere ve tesbit edildi. İsimleri yukarıda geçen Obedians'lar (A. M. I.)nin müessislerini teşkil ediyorlardı. Bunlardan yalnız Newyork ve Hollanda Büyük Locaları heyeti umumiyelerinden aldıkları müsaade üzerine müahharen müessisler meyanına girmişlerdir. Burada tesbit edilen Mas. (Principes) Düsturları Beyannamesi: müşterek ideal ile birbirine bağlı olan Obediyans'ların her birinin Souverainité'sini, kendi hususiyetine sahip olmasını, ritüel hususlarında serbest bulunmalarını vaat ve tekeffül ediyor, bütün insanların kardeş oldukları fikrini ileri sürerek hakikati taharri etmenin, ahlâkın ve tesanüdün yükselmesine çalışmanın Mas. luğun başlıca umdelerinden bulunduğunu zikrile insauiyetin maddeten ve manen yüksek

tekâmülünü ve fikrî ve içtimaî itilâsını temine sarfı gayret etmediği mas. .lara mesai sahası olarak irae eyliyordu.

Mas. .luğun temel ve düsturu olarak (Tolerans) ı kabul, insanın nefesine ve diğerlerine karşı hürmetkâr ve vicdan hürriyetine sahip bulunması vücubunu tesbit ediyor ve mas. . luğu ihata eden kardeşlik halkasına bütün namuslu ve idealist insanları cem ve ithale çalışmanın mas. . luğun başlıca vazifesini teşkil ettiğini ilân ederek şöyle hitam buluyordu: (Çalışmayı insanların en esaslı vazifelerinden add ve telâkki eden mas. .luk bedeni olsun, fikrî olsun her türlü mesaiyi aynı kuvvet ve derece takdis eder. Mas. .luk adalete âşık, hür ve münevver insanların teşkil ettiği bir cemiyettir. Bu cemiyet azası hürriyet, müsavat, uhuvvet hisleri ile birbirine bağlı olarak gerek şahsen, gerek cemiyet halinde içtimaî terakki ve itilâ için çalışırlar.)

Tespit edilen ilk nizam maddelerine göre (A. M. I.) nin Organı üç senede bir defa toplanacak olan konvan'dır. Bu devre zarfında üç senelik müzakeratı ihzar ve ruzmerré işleri idare için de beş azadan mürekkep bir müşavere heyeti (Comité Consültatif) ile merkezi Cenevre'de olmak ve bütün Obedians'larla muhabere eylemek üzere bir Büyük Kalemî Mahsus (Grande Chancellerie) ihdas ve teşkil ediliyordu. İlk müşavere heyetine Newyork, Fransa (Büyük Meş. .), Belçika, Felemenk, ve İsviçre Üs. . Âz. . ları İntihap edilmişler, ilk [Büyük Şansölie] liğe'de ittifakı ara ile 1902 de Cenevre'de inikat eden mas. . kongresi kararele teşekkül etmiş bulunan (Beynelmilel mas. . münasebatı bürosu) reisliğinde büyük faaliyeti görülmüş (ve 1924 te ebedî meşrika intikal eylemiş) bulunan profesör Quartier - la - Tente B. . seçilmişti. Bu intihap devresi için müşavere heyeti riyaseti (Alpina) Üs. . Âz. . ma tevcih edilmiştir.

Bu ilk konvanda, Viyana Büyük Locasının teklifi üzerine Macar mas. . KK. .mıza karşı yapılan takibata nihayet verdirmek için icap eden teşebbüsâtın yapılmasına karar verilmiş.. Ve Zürihli Haeberlin'in teklifi üzerine de halen Rusya'da tevkif edilmekte olan harp esirlerinin serbest bırakılması için makamatı aidesi nezdinde teşebbüs ve müracaatte bulunmak kararı ittihaz edilmiştir. Fransa (Büyük Locası) tarafından, kadın aza kabul eden muntazam Obedians'ların da (A. M. I.) ve dahil olmalarına müsaade edilmesi hakkında yapılan teklif mas. . esasatına münafî düştüğünden dolayı, reddedilmiştir.

Bu birinci konvanda Müslehiddin Âdil B. .imiz Türkiye Büyük Meş. . ı murahhası olarak müzakeratâ iştirak etmiş ve müsellemler olan belâgat ve talâkatı, kuvvetli muhakemesi ile millî mas. .luğumuzu pek şerefli bir surette temsil etmiştir.

İkinci Konvan: İkinci-fevkalâde-konvan yine Cenevre'de içtima etmiştir. Bu içtimada (Doğan Güneş Mas. . Cemiyeti) nin intizamı hakkında şiddetli münakaşa ve müzakereler cereyan etmiştir. Fransa (Büyük Meş. . ı) bunun muntazam addedilerek (A. M. I.) nin sinesinde kalmasını istiyor, fakat asil

Alman Büyük Locaları ile münasebatta bulunan diğer birçok Büyük Localar buna itiraz ediyorlardı. Nihayet meselenin halli - (Doğan Güneş) in kendi ihtiyarı ile (A. M. I.) den çekilmesi üzerine - gelecek konvâna talik edildi.

Bu suretle (Doğan Güneş) e bu müddet zarfında intizamını temin için fırsat ve zaman verilmiş oluyodu.

Felemenk Büyük Locası murahhasının teklifi üzerine 1921 de ittihaz ve ilân edilen (Mas.: Düsturları Beyannamesi) muhteviyatının, Obedians'lara hiç bir taahhüt ve mecburiyet tahmil etmeyip yalnız (takibi ihtiyarı bir rehber) mahiyetinde olduğu esası kabul edildi. Belçikalıların, Alman Büyük Localarından birinin (A. M. I.) ye namzetliği mevzuubahis olduğu takdirde, bu locadan Umumi Harbin cereyan ve vukuatı hakkında bir istizah yapılmasına dair 1921 konvânında yaptıkları teklif uzun boylu müzakerelerden sonra kat'î surette reddedildi. Bu konvanda (A.M.I.) ye Yunanistan, Venezüella, Filippin Kolombiya (Baranquilla ve Carthagen), Kuskaltan (San Salvâdor), Porteriko Büyük Loca ve Meş.:leri yeni aza olarak dahil oldular. Macar mas.:ları hakkında 1922 de Reverchon ve Newyork Büyük Locası büyük müverrihi Ossian-Lang BB.: tarafından yapılmış olan teşebbüsatin tekit ve intacı takarrür etti. (A. M. I.) ye senevî 1000 dolar aidat vermediği taahhüt etmiş olan azadan Newyork Büyük Locası, (A. M. I.) nin mas.: anelerine (Landmark) sadık kalmamış olan bazı Obediyans'ları da içine almış olduğunu ileri sürerek 1924 senesi ilkbaharında (İttihattan) çekildi. Bu konvanda bizim murahhasımız Lebet B.: idi.

Üçüncü Konvan: Bu, konvan Eylül 1924 te Brüksel'de toplandı. Bu içtimada Ekuator, Guatemala, Peru ve Hayti Büyük Meş.: ve Locaları (A. M. I.) ye aza kabul edildiler : (Doğan Güneş), Fransız taraftar ve mürevviçlerine istinaden muntazamlığı meselesinin tekrar tetkikini talep etti; ve (A. M. I.) de müsavi hukuku haiz aza sıfatile hazır bulunmak hususundaki hakkından fariğ olmadığını bildirdi. Bu talep, hiç işitilmemiş telâkki edilerek çek.: altı edildi.

Gelecek intihap devresi için Müşavere Heyetine Fransa (Büyük Locası) İspanya, Belçika, Felemenk, İsviçre (Alpina) Büyük Meş.: ve Locaları intihap edildiler. Milletlerin serbestisine tecavüz teşkil eden ve Ruslar tarafından Gürcistan'da yapılan kıtale karşı protestoyu ihtiva eden bir karar ve Cemiyeti Akvamın mazhar olduğu muvaffakiyeti tes'it ve takdis eden ve aynı zamanda bu cemiyette tekarrür eden esasatın bütün milletlerin müşterek malı olması temennisini ihtiva ve bütün mas.: ları milletler arasında bir sulh ve müsâlemet zihniyeti yaratmağa masruf mesaisinde Cemiyeti Akvama müzaheret etmeğe davet eyliyen bir diğer karar ittihaz edildi. Mas.: luğun Territorialité ve Regularité meseleleri etrafında hararetili münakaşalar cereyan etti. Newyork Büyük Locasına bir muhtıra gönderilerek istifasını geri alınması recasına karar verildi. Ve müşavere heyeti riyaseti Belçika Üs.: Âz.:ı ve Belçika Büyük Locası nezdinde muhadenet kefilimiz olan Şarl Manyet B.: e tevcih oluudu.

Bu konvanda Türkiye Büyük Meş.: ı murahhası olarak Raşit ve Faik Sabri BB.: imiz ispatı vücut etmişlerdir.

Dördüncü Konvan : 1—4 Teşrinievvel 1925te Brüksel'de toplanan bu fevkalâde konvanda kânunusani bidayetinde ebedi meşrika intikal etmiş olan Büyük Şansölie Quartier - la - Tente B.:in yerine bir başkasının intihabı mevzuubahisti. (A. M. I.) heyeti umumiyesi Şansölieliğine Reverchon B.: inti- hap edildi. Fakat Quartier-la-Tente K.: in hastalığı zamanında işleri muvaka- katen tedvir etmiş olan Belçikalı Max Gottschalk K.: te Heyeti müşavere yani idare Şansölieliğine seçildi. Bundan sonra bu içtimada evvelâ yine (Doğan Güneş) ve aynı zamanda Amerika ve Hollandalılar tarafından gayri muntazam addedilen Romanya millî Büyük Locası meşeleleri mevzuubahis ve münakaşa oldu. Bu meselelerin daha esaslı bir surette tetkik edilmek üzere Çek.: altı edilmesi hakkında izhar edilen temenniye Hollandalılar şiddetle muhalefet gösterdiler. Mesele reye kondu. Hollandalılar akalliyette kalınca, konvanı terk edip gittiler. Bunun üzerine konvan, Belçikalı Gottschalk ve Debruge KK.:in teklifi üzerine Regularité ve Territorialité esasatını tespit ile meşgul oldu; ve Landmark'lar hakkında Liej locası Üs.: Muh.: i Lempereur B.:in verdiği gayet mühim ve esaslı izahatı istima etti. Bu konvanda bizim murahhashığımız kefilî muhadenetimiz Şarl Manyet B.:e tevcih edilmişti.

Beşinci Konvan : 12 Eylül 1926 da Yugoslâvya Büyük Locasının teklif ve daveti üzerine Belgrat'ta, (A. M. I.) himayesi altında bir büyük Mas.: sulh ve müsâlemet Manifastation'u tertip edilmiştir. Bu içtimada Türk Mas.:luğunu Dr. Fikret, İhsan Abidin, Servet Yesari ve Raşit BB.:imiz temsil etmişlerdir.

Altıncı Konvan : 1927 senesi Eylülünde Paris'te toplanacak olan bu konvan Büyük Şansölie, profesör Reverchon K.:in Haziran ortalarında ebedî meşrika intikalî hadisesi üzerine içtimasını tehire mecbur olmuş ve 26 - 29 Kânunuevvel 1927 tarihlerinde Paris'te toplanmıştır. Bu içtimada Büyük Kalemî Mahsus umuru yine bir şahsın üzerinde toplanarak Büyük Şansölieliğe Cenevre Darülfünunu dahiliye müdürü John Mossaz K.: inihap edilmiştir ki bu tarihtenberi bu makamı bilâ fasıla işgal ve büyük bir liyakatle idare etmektedir.

Ruznamei müzakeratın en mühim maddesini bilâhare tekrar (A. M. I.) ye avdet etmiş olan Hollandalıların Sa.: Az.: Kâ.: remzinin (A. M. I.) tara- findan temel umde olarak kabulü hakkındaki teklifleri teşkil ediyordu. Hollanda'lılar şu iddiada bulunuyorlardı: (A. M. I.) hakikî bir mas.: teşekkülü olabilmek için mas.:luğun alemşümü olan bu esas umdesine istinat etmek mecburiyetindedir. Filhakika mas.:luk beynelmilel bir teşekkül olmak itibarile manevî bir (Principe)e dayanır. Bu Prensiplin (A. M. I.) ce esas umde olarak kabulü zarurîdir.

Mas.:luk Sa.: Az.: Kâ.: remzi altında ifade ettiği ideal bir kudret

tanımadıkça payidar olamaz. Ve bu mütalea hüsnü telâkki ve kabul edilmedikçe de Anglo-Sakson ve Skandinav Obedians'larının (A. M. I.) ye rağip ve dahil olmaları imkânsızdır. Maamâfih münferit Obedians'ların, (A. M. I.) için kabul edilmesi teklif edilen, bu formülü kendi nizamata ve esasatına ithal etmeleri gibi bir mecburiyet mevzuubahis değildir. Onlar, şimdîye kadar olduğu gibi bu husustaki serbestilerini muhafaza edebilirler. Fakat bütün dünya Obedians'larını sinesinde toplamak üzere teşekkül etmiş olan (A. M. I.) nin bu temel umdeden mahrum kalması caiz değildir.

Hollandalılar (A. M. I.) de kalıp kalmamalarının da bu tekliflerinin maruz kalacağı akıbeta bağlı olduğunu ileri sürdüler. Teklif reye kondu. Lüksemburg ve Fransa Büyük Meş.'larının 2 muhalif reyine karşı 16 muvafık rey ile kabul olundu. Bundan sonra (A. M. I.) ye bu celsede Polarstjern nâmindeki Norveç Büyük Locasının azalığı kabul edildi.

Bu celsede (A. M. I.) tarafından senelik bir mecmuanın (Annuaire) tab' ve neşri takarrur etti. Müşavere Heyeti tevsî edilerek mevcut azaya (yalnız bir müttehit rey sahibi olmak şartile) Yugoslavya ve Viyana Büyük Localarının da ilâvesi karara raptolundu. Bunu müteakip Regularité ve Territorialité meseleleri üzerinde 1925 te başlamış olan müzakereye devam ile hülâsaten şu mealde bir karar ittihaz edildi:

(A. M. I.) ye dahil bulunan her Obedians, bu teşekküle mensup olan diğer Obediansların himaye ve hukukunun (Jurisdiction) cari olduğu mahallerde localar tesis etmemegi taahhüt eder; aynı zamanda (A. M. I.) ye mensup obediansların her biri (A. M. I.) ye henüz dahil bulunmayan muntazam Büyük Locaların bulunduğu memleketlerde de localar tesis etmemegi kabul eder. Şu kadar var ki şayet bu memleketlerde mahallî tabiiyeti haiz olmadıklarından dolayı mevcut localara devama imkân ve müsaade bulamayan ecnebî KK. mevcut ise sırf bu KK. için loca tesis etmek caizdir.

(A. M. I.) ye dahil muntazam bir Büyük Locanın mevcut olduğu bir memlekette, bunun müsaade ve muvaffakati olmaksızın ikinci bir büyük Loca veya Büyük Meş. tesis edilemez; birinciden müsaade ve muvafakat kararı almaksızın ikinci bir Büyük Loca teşekkül ederse bu (gayri muntazam adedilerek) hiç bir suretle (A. M. I.) ye kabul edilemez.

Bu bapta 1927 konvanının içtimaından evvel mevcut olan vaz'iyetler muteber olmakla beraber (A. M. I.) bu vaz'iyette bulunan Obedianslara da mümkün olduğu kadar süratle millî birliklerini temine çalışmalarını tavsiye eder.

Bu maksadı temin için (A. M. I.) ye dahil bulunan her Obedians kendi otoritesinin cari olduğu memleketlerde müesses ve onun himayesi altına girmeğe talip olan ecnebî localarını sinesine kabul edecek ve bilmukabele mevzuubahis yerlerde akdemce kendi himayeleri altında teessüs etmiş olan locaların kendilerinden rabitalarını kesip çalıştıkları memleketlerin mahallî

Büyük Localarına iltihaklarına (A. M. I.) ye dahil bulunan her Obedians mümaneat etmiyecektir. (A. M. I.) bütün mas. kuyasına başka memleket ve tabiiyetlere mensup haricileri localarına kabul etmemelerini tavsiye eder.

Yalnız geniş kardeşlik zihniyetine ve mas. luğun esasatına taban tabana zıt düşecek bazı siyasî, felsefî dinî ve etnik sebeplerden dolayı kendi memleketinin localarına kabul edilmemekte olan hariciler bu hususta istisnaî muameleyle mazhar olurlar.

Bu konvanda, müzakeratı idare eden reis Groussier K.'ın sağında bulunan riyaset sandalyası menfaya gönderilen İtalya Üs. Âz.ı Torrigiani K. ile, 1925 konvanında murahhas sıfatile hazır bulunup İtalya'da mas. ların maruz kaldığı takibattan bahsetmek isteyenleri, İtalyanın dahilî mesailinden madut bu mesele hakkında hiçbir müzakere ve müdahaleye müsaade edemiyeceğini ileri sürerek susturan, fakat maatteessüf bilâhara mas. olduğu için zindanlara atılan General Kapello K.'ın ve bütün İtalya mas. larının remzen hatıralarına hörmeten, konvanın devamı müddetince, boş bırakılmıştır.

Bu sırada hiç umulmayan bir hadise meydana çıktı. Konvanın hitamından iki gün evvel, murahhaslarının gönderdiği raporu tetkik eden Hollanda Büyük Meş.ı, Sa. Az. Kâ. hakkındaki tekliflerinin, her ne kadar kahir bir ekseriyetle kabulü mazhar olmuş ise de, her türlü şüphe ve tereddüdün mevcut bulunmadığını ispat edecek surette yani ittifakî âra ile kabul edilmemiş olmasından dolayı (A. M. I.) den istifa ettiğini bildirdi.

Hâdise hayret ve esef ile karşılandı.

Bu konvanda Türkiye mas. luğu Edip Servet, Raşit ve İbrahim Necmi BB. tarafından temsil olunmuş ve bu KK.ımız bilhassa Territorialité meselesinde millî noktai nazarımızı büyük bir kıyaset ile müdafaa ederek mas. luğumuzun millî birliğini tarsin hususunda ölçülmez hizmetler ifa etmişlerdir.

Armonya, Rönesans, Homer Mah. lerinin - her ne kadar muayyen bir vadeden sonra olsa da-Büyük Meş.ımıza iltihakları esasları bu güzide KK. tarafından bu konvanda kabul ettirilmiştir. Bilâhare muahedelerin aktı hususunda Servet Yesari, M. Kemal ve Raşit BB.'in mesbuk himmetleri şükranla zikre seza bir mahiyettedir.

Yedinci Konvan : 25 - 30 Eylül 1930 da Brüksel'de toplandı. Riyasete Belçika Üs. Âz.ı Raoul Engel B., birinci Na. lığa Türkiye murahhası Servet Yesari K. ve ikinci Na. lığa da Kolombiya sabık Üs. Âz.ı Francisco Baena K. seçildi. Bu konvana (A. M. I.) ye dahil olan 26 ve müşahit sıfatile iştiraklerine müsaade edilen gayri dahil 11 Obedians iştirak etmişti. Oriental Penninsular (Meksiko), Del Pasifico (Meksiko) Büyük Loca ve Büyük Meş. ları (A. M. I.) ye aza olarak kabul

edildiler. Nizamnamenin bazı maddelerinin tadili müzakere ve kabul olundu. Şimdiye kadar mevcut olan müşavere heyeti yerine bir İcraî Heyet kaim oldu. Şu kadar ki bu İcraî Heyete, eski heyeti murahhas reislerinin (A. M. I.)nin mesaisine faal bir surette iştirak etmiş olanları arasından seçilmek suretile yeni teşekkül edecek bir müşavere heyeti de rey sahibi olmaksızın, yardımcı bir heyet halinde inzımam ediyordu. Bir devre için İcraî Heyete Viyana, Belçika, İspanya, Fransa (Büyük locası) Portoriko, İsviçre, Yugoslâvyâ intihap, Viyana mürahasına Bulgaristan ve Yugoslâvyâ mürahasına da Çekoslovakya mürahasları terfik edildi.

İspanya Büyük Meş. .ı ile Portoriko Büyük Locası arasında mevcut olan ve hakeme havale edilmiş olan ihtilâf halledildi. Büyük Şansölye John Massar K. .in hakem sıfatile Mısır'da mevcut iki Büyük Loca arasındaki ihtilâf halletmek için masruf mesaisi hakkında verdiği izahata ittilâ kespedildi.

Ve bunu müteakıp badema (A. M. I.) konvanlarının iki senede bir kerre muntazam içtimalar aktetmesine ve mürahasamız Servet Yesari B. .in teklifi üzerine 1932 konvanının İstanbul'da toplanmasına müttefikan karar verildi.

Bundan sonra Türkiye ile Yunanistan Büyük Meş. .ları arasında cereyan eden müzakerat neticesinde meydana gelen ve Armonya mahfilinin 1937 senesinde Obediansımıza iltihakını tazammun eyliyen mukavele okunarak kayıt ve teşcil edildi. Polonya Büyük Locası mürahası Kipa K. .in muhadenet kefillerinin vazife ve salâhiyetlerinin tesbiti için İcraî Heyet tarafından bir nizamname meydana getirilmesine dair olan teklifi ile reis Engel K. .in Şimali Amerika mas. . luğunun ve Bilhassa Newyork Büyük Locasının vaziyet ve teşkilâtına ve bu Büyük Localarla yakınlaşma esbabının neye menu olduğuna dair İcraî Heyetin tetkikat icrasile bir rapor hazırlaması, ve keza İskandinavya mas. . luğunu (A. M. I.)ye tamamen kazanmak çarelerini araştırıcı bir raporun ihzarı ve bu raporların gelecek konvanda Büyük Şansölye tarafından okunması hakkında varit olan teklifleri tasvip olunarak muktezasının ifası İcraî Heyete havale olundu.

*
* *

Esasatını mas. . mecmua ve neşriyatından alarak alelumum mas. . kongreleri ve (A. M. I.) konvanları hakkında verdiğim bu izahat şüphesiz ki çok mücmeldir. Her defasında dört beş gün süren yedi konvanın müzakeratın ber tafsil arz etmek için bu makalenin dar çerçevesi kâfi gelmez. Maksadım bu hususta bu mecmuaları takip ederek esasen mufassal malûmat edinmiş olan KK. .ime bildikleri şeyleri kısaca hatırlatmak ve aynı zamanda bu bapta henüz malûmatı olmayan KK. .imide - İstanbul'da toplanan 1932 konvanı vesilesile - (A. M. I.)nin çalışma tarzı ve şimdiye kadar gördüğü işler hakkında acizane tenvir etmekten ibarettir.

Mekaleme nihayet vermezden evvel şunu da söylemek isterim ki Türk mas. . mürahasları millî mas. . luğumuzun hukukunu ve şerefli mevkiin

(A. M. I.) içtimalarında umuma teslim ettirecek derecede şuurlu ve gayretli mesaide bulunmuşlar, ve cihan efkârı umumiyesinin münevver bir cüzünü teşkil eden bu Cemiyette Türk'ün ve Türklüğün olduğu gibi tanınmasına, hakkımızda Avrupa ve Amerika efkârında mevcut olan yanlış ve acı zehapların tashihine amil olmuşlardır. Bugün Türk mas.'luğunun (A. M. I.) camiası içinde hatırı sayılır bir uzuv olması, şimdiye kadar - Belgrat'ta ki sulh ve müsalemet Nümayişi müstesna - daima Avrupa şehirlerinde toplanan konvanın - mesafenin uzaklığına rağmen, bu sene güzel İstanbul'umuzda toplanmasına karar vermiş olması sabittir. Harice kendimizi, her noktai nazardan tanıtmaya ne kadar muhtaç olduğumuz malumdur. Bu hususta bütün millî teşekküllerimizin sarfettikleri gayret ve meselâ seyyah'celbi, darülfünun talebelerini davet, Balkan sulh ve anlaşma konferanslarının memleketimizde içtimanı temin gibi hareketler hep kendimizi tanıtmaya ve hakkımızda cihan efkârında yerleşmiş olan sakat ve batıl zehapları tashih ettirmeğe matuf şuurlu ve şükranla seza hareketlerdir. Bu noktai nazardan 1932 konvanının İstanbul'da toplanışı, Türk mas.'luğu için pek sevinç ve şeref verici bir hadise olmakla beraber mübcecel İnkılâbımızın yarattığı ümran ve terakki asarına her biri memleketlerinde mühim içtimaî ve siyasî mevki sahibi olan ecnebî mas.' KK.'imizi şahit kılmak ve beynelmîl içtimalarda Türk'ün hak ve kabiliyetini iştirtirmeğe vesile olmak noktasından da çok haizi ehemmiyettir.

Ecnebî murahhas KK.'imiz burada tam manasile bir lâyük zihniyetin hükümrân olduğunu görecekler, dinlerin koyu bir taassup ile dünyanın dört bir tarafında aralarına nifak ve şikak sactığı insan evlâtlarının burada taassuptan tamamen azade ve geniş bir vicdan hürriyetine sahip ve binaenaleyh insaniyet kardeşliğine çok müsait bir hale gelmiş bulduklarını görecekler ve asırların kötü idare ve taassubunun verdiği sakim itiyat bağlarının yavaş yavaş çözülüp bütün Türkiyelilerin millî hudutları dahilinde ve millî menfaatleri etrafında birbirlerine insanca ve kardeşçe hissiyat ile bağlanmakta olduğunu sezeceklerdir. Bu hissiyat ve bu zihniyeti yaratan millî İnkılâbımızın umdeleri ile mas.' umdelerinin samimî tevâfukunun müşâhadesi, şüphe yok ki, cihan medeniyet ve harsinin terakki ve tealisine, ahlâkî tesanüdün tarsinine, içtimaî yaraların tedavisine, sulh ve müsalemetin hükümrânisine, velhasıl **daha iyi bir insaniyet tekvinine** çalışan cihan mas.'larının beynelmîl İttihadı olan (A. M. I.) dahilinde Şarkta insaniyet bekçisi, medeniyet yapıcısı, lâyüklik ve tolerans naşiri ve müdafii Büyük Türkün Büyük Meş.'ına daha faal, daha şerefli mevkiler temin edecektir.

Son sözü, ruznamesini ayrıca nakil ve dercettiğim 1932 (İstanbul Konvanına) muvaffakiyet temenni etmekten ibarettir. [1]

Mehmet Ali Haşmet (Vf.)

[1] 1932 Konvanına Büyük Daimî Heyetçe Üs.' Az.' Mustafa Hakkı Üs.' Az.' muavini M. Raşit, Hat.' Az.', İsmail Ratip, Kâ.' Az.' Mehmet Ali Haşmet ve Teş.' Az.' Feridun KK.' murahhas intihap edilmişlerdir.

Mas.: Dünyası Şüunu

Türkiye:

Üs.:ı Âz.: Mustafa Hakkı B.: den inhilâl eden Üs.:ı Âz.: Muavinliğine M. Raşit B.: ve kendilerinden inhilâl eden Kâtibi Âz.: lığada 27/6/932 de toplanan Heyeti Umumiye Celsesinde Muhak.: Âz.: Mehmet Ali Haşmet B.: intihap edilmiştir.

* * * 24/6/932 Heyeti Umumiye içtimasında Yüksek Şur.: ca Am.: Hâk.: Âz.: lığa Servet Yesari ve kaymakamlığına Doktor Nurettin Ramih ve Umum Bü.: kâtipliğe de Doktor Fuat Süreyya Paşa B.: intihap edilmişlerdir.

* * * Gençlik Maf.:i Muh.:i Üs.:ı Muh.: liginden istifa eden Vehbi Sabit B.:in yerine Emin Sait B.: intihap edilmiştir.

* * * Eylülün 5 inde İstanbulda toplanacak olan A.: M.: İ.: konvanı için yapılan hazırlıklar cümlesinden olmak üzere inşa edilmekte olan üçyüz kişilik salonun inşaatı ilerilemektedir. Bu salon tefrişatı ile Ağustos nihayetinde tamamen hazırlanmış bulunacaktır. Badema senevî ziyafetler, tönüblanşlar, çaylar munhasıran bu salonda verilecektir. Ve burada KK.: için tabledot yemek tertibatı alınması da düşünülmektedir.

* * * Selâmet Muh.: Mah.:ı Eylül ayı zarfında yeni salonda bir tönüblanş celsesi akdedecektir.

Bu celsede Muh.: Mah.: tarafından okutulmakta olan yavruların tebenni merasimi yapılacak ve bu meşkûr vesile ile diğer Mah.:ler tarafından okutulmakta bulunan yavrular ile aileleri birbirleriyle tanıştırlacaktır.

* * * İzmir vadisinde çalışan Muh.: Mah.: ler yeni müşterek bir bina inşasına karar vermişler ve işe başlamışlardır.

İzmirli KK.: imizin bu baptaki mesaileri takdirlerle karşılanmağa değer. Şimdilik bir kat üzerine yapılmakta olan binanın temelleri ileride üzerine bir iki kat daha çıkarılabilecek surette atılmıştır. Yakında İzmir KK.: imizin bu çok güzide emellerinin tam manasile tahakkuk ettiğini görmekte bütün Masonlar mübahi olacaklardır.

* * * Bü.: Meş.:ın İzmir ve havalisi müfettişi Kemaleddin B.: imizin Güneş ve Merih Muh.: Mah.: lerinde verdiği konferansların notları bu kerre Merih Mah.:i tarafından (Türkiyedeki Masonluk Tarihi) unvanile tabedilmiştir. Resmî bir mahiyeti haiz olmamakla beraber vukufu bir kalemle yazılmış olan bu tarihi (essaie)nin bütün KK.:i tenvire hadım hususî kıymeti çok büyüktür.

Bu vâdide uzun senelerdenberi beklenen ilk meşkûr adımı atmış bulunan çok kıymetli ve faal K.:imiz Kemaleddin B.: ve Merih Muh.: Mah.:ini tebrik eyler, bu vesile ile bütün KK.:i bu

husustaki müteferrik mevsuk malûmatlarını (Büyük Şark) a bildirmeğe ve Meş.: Âzamca müteşekkil (Tarih komisyonuna) malzeme ihzarına davet ederek (Türkiyedeki Masonluk Tarihi)nin mütaleasını hararetle tavsiye ederiz.

Fransa:

Fransa İteisicumhuru P. Doumer Mason idi. Gr.: Or.: de F.:ın neşretriği tebliğe göre müşarünileyh 22 / 3 / 1857 tarihinde mesleğe girmiş, birçok Mah.:lerde faal vazifeler almış, 1890 da Voltaire mahfilini tesis etmiştir. 1887 ve 1888 konvanlarına mürahas sınıfatile iştirak etmiş, 1888 ve 1891 ve 1895 devrelerinde (Conseil de L'Ordre)'a aza intihap edilmiş ve 1892 konvanına riyaset etmiştir.

Bir mütaassıp tarafından 6/5/932 tarihinde katledilen bu büyük Masonun ziyâ Fransız ve Dünya Mason mehafilinde büyük bir elem ve teessür uyandırmıştır.

İngiltere:

** İngiltere Bü.: Locası kendi himayesi altında çalışan ve bir âli kudretin vücuduna imanı esasî şartolarak kabule mecbur bulunan Mah.: lerinde şu yedi mukaddes kitabın bulundurulmasına müsaade etmiştir: İncil, Vedas, Tripitaka, Kuran, Toa Teh king, Zend - Avesta ve Konfucius kitapları.

** Amerika Müttehit Hükûmetleri Cumhar reislerinden Roosvelt'in lâyük ve Masonik hayatına dair Jorva Bü.: Locası Bulletin'inde mühim bir (Etude) intişar etmiştir. Bu meşhur devlet adamı 2/1/901 de Mason olmuş 1902 de Pentalpha No. 23 locasına ve 1904 de de New-York Bü.: Locasına fahrî aza intihap edilmiştir.

Almanya:

İngiltere Bü.: Locası 1916 danberi münasebatı münkati bulunan bilumum Alman localarından bugün Almanyanın başlıca üç Humanitaire Büyük Locasını teşkil eden, Bayreuth, Frankfurt, ve Hamburg Bü.: Locaları ile tekrar dostane münasebata girişmiş ve muhadenet kefilî teati etmiştir.

Bunun üzerine koyu bir dinî taassupla malûl ve bugün "Germen. Hristiyan tariki,, namını alan "Almanya Farmasonları Büyük Millî Locası,, İngiltere Büyük Locası ile yeniden münasebata girişen bu Alman büyük Locaları ile cari münasebatını katetmeğe karar vermiştir.

** Viyanâ Bü.: Locası resmen Yeni - Zelând Büyük Locası ile tesisi münasebet etmiştir. Yeni - Zelând Büyük Locasınının 300 Mah.:li ve 27,000 âzası vardır.

Ht.

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü:
Mehmet Ali Haşmet

Resimli Ay Matbaası
T. L. Şirketi

Dogan Ticaret Evi

Ragip Behaettin B.:

Bütün alât ve edevat ve levazımı tersimiye ve hendesiye üzerine toptan ve perakende olarak muamele yapar.

BB.:e hususî tenzilât yapılır.

Telefon Beyoğlu 767
Posta Kutusu 59

Galata Mertebani Sokağı
Kınacıyan Han No. 2-3

Maçka Eczanesi

Sahibi

Feyzi Vehbi B.:

KK.:e kredi ve tenzilât yapar.

ARSENAL ve FERKINOL tabbî müstahzaratını bütün Dr. BB.:e tavsiye eder. Nümune ve prospektüs için şifahî veya tahrirî müracaatlarını rica eder.

Telefon B. O. 1601

Münir Bahir B.:

Kadın, Erkek Şapkaları Atölyesi ... Tuhafiye üzerine toptan ve perakende, ve BB.:e taksitle satış yapar.

Çeçeyan Hanı No. 6
Galata, Eski Gümrük Caddesi